INKERI

Inkerin Liiton julkaisu

Päätoimittajä: Aleksanteri Kirjanen

Lehti oli perustettu v. 1884.
Uuoistettu v. 1998.

Газета была основана
в 1884 году.
Выпуск возобновлен
в 1998 году.

Puh. +7 812 234 86 54
Телефон редакции:
8 (812) 234-86-54

N:ro 2 (073) joulukuu 2010 Konttori: С.-Петербург, ул. Проф. Попова, д. 4а, корп. 22, оф. 303 2010

Kadonnut Inkeri ja kadonnut Venäjä

Tästä aiheesta olemme jo kirjoittaneet lehtemme sivuilla (”Suuren pelon liittolaiset”, 2007, № 3). Nyt on syytä palata tähän juttuun.

Kadonneesta Inkeristä puhutaan Suomessa sodan ajasta, kun Inkerin suomalainen väestö oli viety pois Inkeristä melkein kokonaan. Suomessa ei ole tapana ottaa huomioon, että samalla oli kadoksissa Venäjä. Samana aikana kun Suomessa puhutaan Inkerin ja Karjalan tuhosta, Venäjällä puhutaan kadonneesta Venäjästä.

– Miksi kadonnut Venäjä, kun Venäjän valtio on olemassa, voi sanoa vastaan. Kyllä, mutta Venäjä ei ole vain valtio. Ennen kaikkia, Venäjä on asuttu maa. Valtio ei ole kadonnut, katosi vanha Venäjä – kansoineen, kylineen, tapoineen ja taitoineen. Kadonnut on maalais-Venäjä, talonpoikien Venäjä. Katosi se Venäjä, jonka väki oli osannut tehdä työtä.

Kun käyt Venäjän maaseudulla, olkoon vaikka Novgorodin, Pihkovan tai Smolenskin alueella, näet kaikkialla rappiota, sodan ja kolhoosijen kauden jälkiä. Kun kysyt, mitä ihmiset pohtivat rappion syystä, saat kuulla kollektivisoinnin kauhuista, viime sodasta ja nuorten paosta kaupungeihin. Ja tämä kaikki on totta.

Sodassa on menehtynyt käsittämätön määrä Venäjän väkeä. Joukoin ihmisiä kaatui rintamalla, saksalaisten toimesta, vankileireissä ja pakkotöissä. Lukematon joukko ihmisiä oli paennut tai viety pois, eikä he ole tulleet takaisin. Sota on hävittänyt maalais-Venäjän niin, että se ei ole noussut uudelleen. Maan viljelys vähitellen hylättiin, mikäli hävisivät työntekijät. Ja kohta maalais-Venäjän raunioilla rupesi nousemaan toinen, kaupunkien ja tehtaiden maakunta, Neuvostoliitto. Se katsoi maalais-Venäjää, kuin jotain mennyttä ja tarpeetonta.

Neuvostoliito perusti kaupunkeja, hävitti maalaisväestöä, teki kanavia, vietti sotia, valloitti avaruuden, sitten rappeutui ja kohta hajosi. Sen raunioilla muodostui uusi, n.s. demokraattinen Venäjä, joka itse asiassa on sama kutistunut Neuvostoliitto.

Uuden Venäjän kausi kestää jo 20 vuotta. Jokaiselle on selvä, että meillä ei tapahdu mitään kehitystä, vaan jatkuu maan tuho: tuotanto katosi, rikollisuus kasvoi, kansa vähenee. Muutoin elämä jatkuu: rakennetaan koteja, myödään palveluja, vapaasti ajetaan mihin tahansa. Vanhan sijalle tulee uutta. ”Kansat vaihtuivat toisiksi, muuttunut on maa” (A. K. Tolstoi). Oliko sitten luonnollista se, mikä tapahtui Venäjälle ja Inkerille? Tuskin voi sanoa, että maakunnan tuho olisi luonnollista. Voi sanoa, että semmoista oli historian kulku.

Miksi niin paljon Venäjästä? Siitä että Inkeri on Venäjän osa. Inkeri katosi ei Venäjän puolelta, vaan yhdessä Venäjän kanssa. Inkerin ja Venäjän hävittivät samat viholliset, saksalaiset ja omat. Venäjältä päin katsoen, Inkerin tuho on vielä pieni hätä, kun samalla tuhoutuivat monet Venäjän piirit. Nykyään lamassa on koko Venäjä. Tämä on maailman suuri hätä – ja myös inkerinsuomalaisten suuri suru.

Inkerin kansan historiaa ei voi erottaa Venäjän historiasta, koska Inkerin kohtalo on tiiviissä yhteydessä Venäjän kohtalon kanssa. Vielä 90 vuotta sitten olisi voinut sanoa, että inkerinsuomalaiset kuuluvat enemmän Itämeren kansojen piiriin, kuin Venäjälle; silloin he olivat ehkä vieras kansa Venäjällä. Neuvostoajan pakkosiirrot tekivät inkerinsuomalaisia omaksi kansaksi Venäjälle ja sen kansoille. Tohtori Flink pohti inkerinsuomalaisten kuulumisesta Suomen historiaan ja Suomen kulttuuriin. Voi olla. Toiselta puolelta on päivänselvä, että inkerinsuomalaisten kohtalo yhdistää heidät ennen kaikkia Venäjälle.

Nykyiset inkerinsuomalaiset kasvoivat Neuvostoliitossa, kovalla venäläisellä vaikutuksella. He voivat olla suomenmielisiä, mutta ennen kaikkia he ovat – tai olivat – Venäjän kansalaisia. He saivat opetuksen venäjän kielellä; he puhuvat venäjää parempi kuin suomea, suurelta osalta he ovat erotettu vanhoista perinteistä sekä juureistaan. Monet siirtyivät Suomeen – tai jopa taistelivat Suomen puolella – mutta suomensuomalaisten silmissä he ovat venäläisiä, ryssiä. Siinä ei ole mitään pahaa; totta on se, että nykyiset inkerinsuomalaiset ovat venäläistyneet, vaikka yhä eivät ole venäläisiä.

Eri puolilla rajaa on erilaisia katseita menneisyyteen ja nykyaikaan, historiaan ja tapahtumiin. Tämä tuntui selvästi jo 1920-luvulla, kun Inkerin kyliin asuttiin suomalaisia punikkeja. Silloin inkerinsuomalaiset ja Suomesta paenneet punikit olivat vieraita toisilleen, vaikka he puhuivat yhtä kielta. Samaa tuntuu nykyäänkin.

Paljonko yhtä on inkerinsuomalaisilla ja suomensuomalaisilla, vaiko kieli? Suomessa tunnetaan meikäläiset heidän ulkomaalaiselta aksentiltaan. Inkeriläistä aksenttia pidetään siis venäläiseksi aksentiksi. Kun kuulen inkerin puhetta, huomaan että sen kaiku on tosiasiassa lähinnä venäjän puhetta. Ja päinvastoin, ihmeellistä on kuulla suomen kielen kaikua Suomessa. Toisinaan tuntuu, että suomensuomalaiset ulvovat. Oma suomen kieli, sekin eroaa inkerinsuomalaisia suomensuomalaisilta.

Inkerinsuomalaiset kuuluvat Venäjälle, asuvatko he Suomessa tai Amerikassa, elävätkö he Viron tai Ruotsin passeilla, suvaitsevatko he Venäjää tai eivät. He ovat Venäjän lapsia. Heidän kotimaa – Inkeri-Venäjä – tai samoin, Neuvostoliitto – on kadonnut, koska päättyi sen aika. Ei vain Inkeri, vaan myös kadonnut Venäjä on se, mikä yhdistää inkerinsuomalaisia eri maissa.

A. Krjukov

TIETOA

Mitrofanian suomalainen hautausmaa Pietarissa

Kesällä 1831 Pietarissa puhkesi koleran epidemia. Kesäkuussa 1831 avattiin useita “koleran” hautausmaita, niiden joukossa Mitrofanian hautausmaa, jota tuolloin ja vuoteen 1835 asti kutsuttiin “Tönttölän kylän lähellä olevaksi koleran hautausmaaksi” .

Vähitellen Mitrofanin hautausmaa ei tullut koleran vaan tavalliseksi kaupungin hautausmaaksi. Vuonna 1835 sille rakennettiin puukirkko, joka pyhitettiin Pyhän Mitrofanin nimeksi. Vuosina 1839-1845 arkkitehti A. K. Thonin suunnitelman mukaan rakennettiin kivitemppeli, joka muistutti Suomessa sijaitsevaa Suomenlinnan temppeliä. Vuosina 1885-87 ilmestyi kolmas kirkko, joka rakennettiin kauppias A. L. Kekinin varoilla hänen poikansa haudalla (insinööri M. M. Lagovskin suunnitelma, vuonna 1902 uudisti siviili-insinööri S. I. Andreev). Vuodesta 1831 vuoteen 1917 sillä haudattiin yli 300 000 henkeä.

Vuonna 1845 Mitrofanian ortodoksisen hautausmaan lähellä ilmestyi Mitrofanian luterilainen (suomalainen) hautausmaa, joka oli Pietarin Suuren Tallikadulla sijaitsevan Pyhän Marian kirkon huollon alla. Sen luomisen tekijänä oli suomalaisen Pyhän Marian kirkon pastori Karl Vilhelm Siren (1795-1866), joka itse haudattiin täälläkin. Täällä haudattiin kaupungin suomalaisen seurakunnan jäseniä. Seurakuntaan kuului pääosin Suomen suurruhtinaskunnan syntyperäisiä henkilöitä. Vuonna 1858 hautausmaa laajennettiin. Samasta vuodesta lähtien hautausmaalla alettiin haudata myös ruotsalaisen Pyhän Katariinan kirkon jäseniä sekä Zagorodnyi prospektilla sijaitsevan Kristus Vapahtajan kirkon latvialaisen luterilaisen seurakunnan jäseniä. Suomalaisen hautausmaan tontilla oli puutalo (v. 1847, arkkitehti G. A. Bosse), ja vuosina 1870-1871 rakennettiin kappeli, joka oli kirkkotalossa (v. 1868, arkkitehti K. K. Anderson; v. 1869, arkkitehti F. P. Melgren). Hautausmaan talousrakennukset tehtiin vuonna 1894 I. D. Otsalaisen suunnitelman mukaan. Hautausmaan sulkemisen asti (vuonna 1927) sitä kutsuttiin Mitrofanian luterilaiseksi tai Suomalaiseksi.

Ehkä Suomalaisen kirkon kuuluisin jäsen, joka on haudattu täällä, on Pietarin tiedeakatemian akateemikko Andreas Johan (Andrei Mihailovich) Sjögren (1794 - 1855). Hänen nimeensä liittyy fennougristiikan kehittäminen tieteelliseksi kuriksi. Venäjän suomalais-ugrilaisten kansojen tieteellinen tutkiminen alkoi 1825-luvulla. Suomen kielen ja kulttuurin, Venäjälla asuvien suomalais-ugrilaisten kansojen tutkiminen edisti suomalaisen kansallistunteen kehittämistä; sillä oli myös yleisvaltakunnallista merkitystä. Tämän toiminnan tulokset näyttävät, että suomalais-ugrilaiset kansat antoivat tärkeän painoksen Venäjän valtion esihistoriaan ja Venäjän kansalliskulttuuriin.

Mitrofanian luterilaisella hautausmaalla haudattujen henkilöiden joukosta on mainittava Porissa syntynyt Venäjän amiraali Johan Ebergard (Ivan Ivanovich) Shants (20.10.1802 - 22.12.1879), Pietarin Suomen pankin osaston johtaja Aleksanteri Neiglik (kuol. 06.01.1888), suomalaisen passiretken sihteeri Napoleon Adrenius (kuol. 02.02.1888), arkkitehti Vasilij Rozinski (1837 - 9.6.1907). Hänen suunnitelmiensa mukaan on rakennettu useita julkisia rakennuksia ja omakotitaloja sekä yli 60 asuintaloa (kerrostaloa) Pietarissa.

Täällä on haudattu monet kuuluisat papit: piispa Julius von Richter (14.12.1808 - 13.3.1892), suomalaisen seurakunnan pappi Karl Vilhelm Siren, ruotsalainen pastori Gustav Fridrich Zandt (2.11.1801 - 24.1.1881), saksalais-lättiläisen seurakunnan pastori Fridrich Voldemar Schilling (6.6.1834 - 10.3.1869).

Täällä on haudattu myös kenraali Vodari ja hänen omaiset, kreivi Cyprian Antonovich Kreutz, useat paronit – von Richter, Neander, Stackelberg, Sirelius, Tamelander, Spagenberg, Engelhardt, Rozen, Forsbom, Lindqvist, Grenstrand, Bostrem, Larson, Kon, Ukkola, Lange (Langinen) – ja heidän perheiden jäsenet.

Ensimmäisen maailmansodan aikana hautausmaalla haudattiin

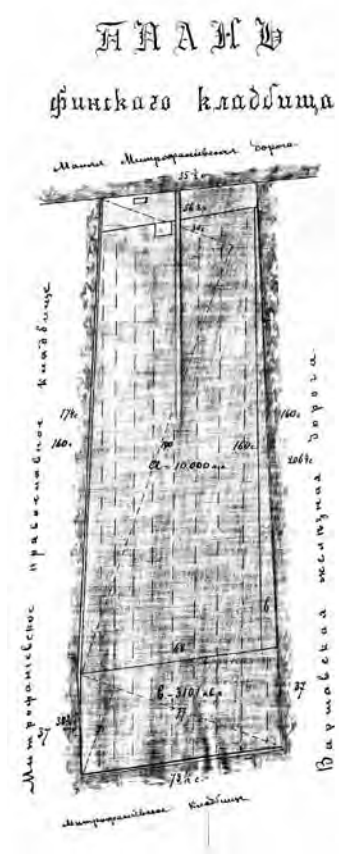

Suomalaisen hautausmaan kertta (katkelma)

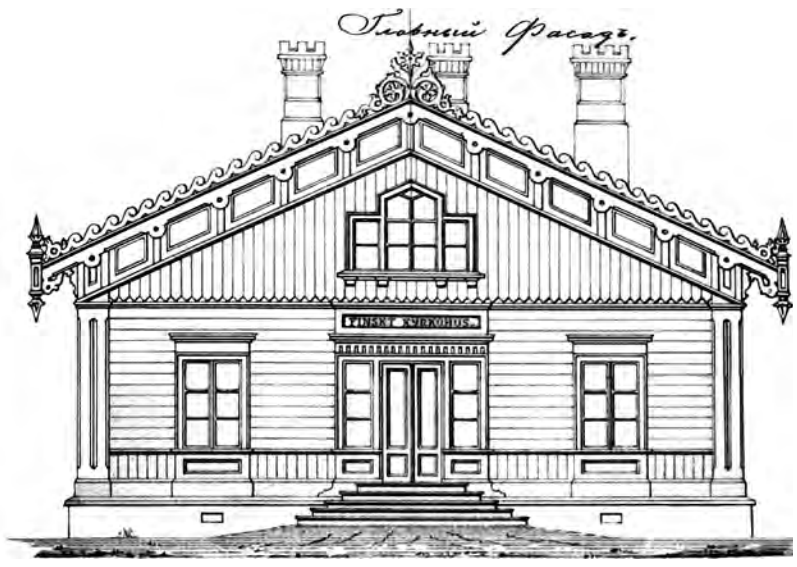

Kirkkotalon kuva (arkkitehti K.K. Anderson)

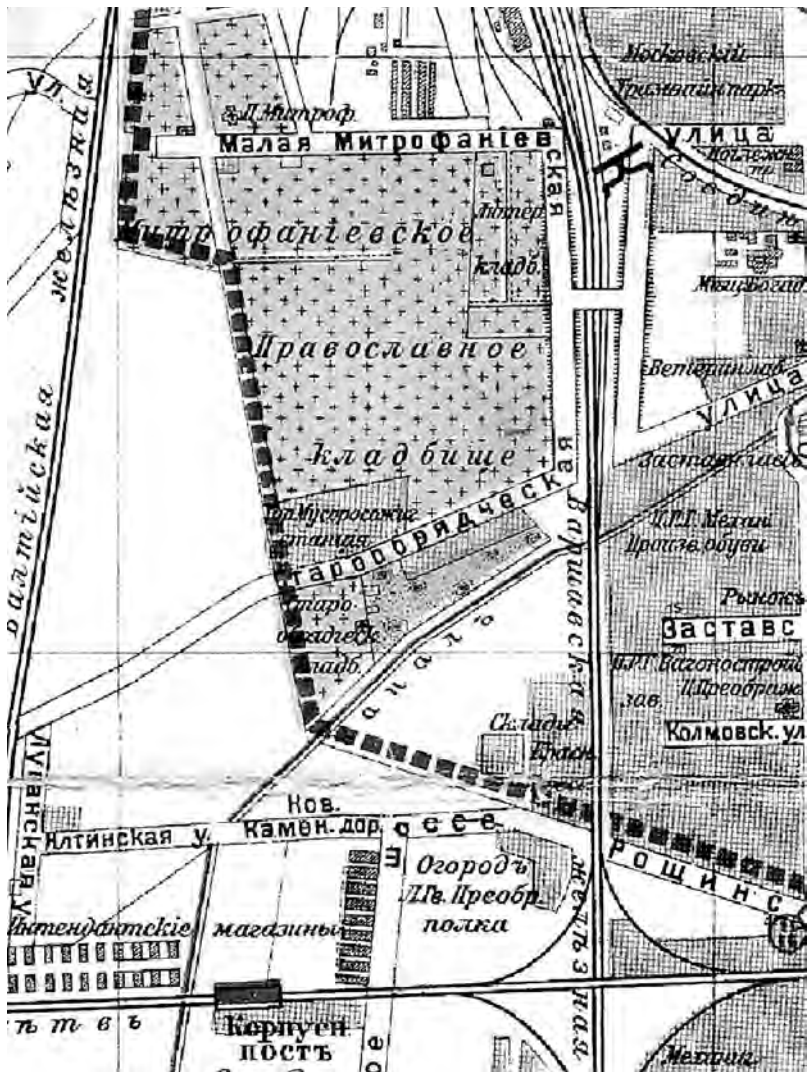

Mitrofanian hautausmaa Pietarin kartalla v:lta 1916

TIETOA

Akateemikko Andreas Sjögren

Amiraali I.E. Shants

A. K.Vodar

M. Putro

rintamalla surmansa saaneet sotasankarit: Jakov Kuronen, 18. Pioneeripataljoonan kapteeni (kuol. maaliskuussa 1916), ja Aleksanteri Velts (kuoli Trapezundin rintamalla lokakuussa 1916).

Syksyllä (24. marraskuuta) 1919 Mitrofanian hautaamaalle, suomalaisen seurakuntalaisen hautajaisiin lähti Mooses Putro (1848 - 1919), kuuluisa pietarinsuomalainen kulttuurihenkilö, säveltäjä ja urkuri, Inkerin hymnin ”Nouse, Inkeri” sepittäjä jä säveltäjä. Hän ei onnistunut palaamaan kotiin ystävänsä hautajaisten jälkeen siinä päivänä. Se oli punaisen terrorin aika, ja mahdollisesti Mooses Putro sai surmansa bolsevikilta tai tavallisilta rosvoilta, niin kuin monet muutkin silloisessa Pietarissa. Hänen hautauspaikaksi voi luulla Metrofanin luterilaista hautausmaata.

Vuoden 1917 jälkeen alkaa Mitrofanin nekropolin hävittämisen ja tuhoamisen historia. Hautausmaa suljettiin vuonna 1927, ja sen temppelit tuhottiin vuonna 1929. 1930-luvulla vain muutamien ihmisten jäljennöksiä siirrettiin muille hautausmeille (nekropoleille). Ja kuitenkin, Mitrofanian hautausmaalla haudattiin vielä kaupunkilaisia Leningradin piirityksen aikana vuosina 1941 - 1944. Lopuksi hautausmaa hävitettiin 1960-luvun alussa. Nykyisin hautausmaan alueella on varastoja, autotalleja ja kaatopaikkoja.

Nykyaikana Mitrofanian hautausmaan aluetta pinta-alaltaan 465 hehtaaria Pietarin kaupungin päät aikovat antaa ”Izmailovskaja perspektiva” -yhtiölle uuden julkisen ja liikealueen rakentamiseen. Rakennustöitä suunnitellaan ortodoksisen ja luterilaisen hautausmaiden paikalla. Kyse on keskellä kaupunkia sijaitsevasta alueesta, jonka pinta-ala on 465 hehtaaria.

Pietarin Mitrofanian yhdistys, joka yhdistää Mitrofanian hautausmaalla haudattujen henkilöiden jälkeläisiä ja vapaaehtoisia jäseniä, esiintyy Mitrofanian hautausmaan säilyttämisen puolesta. Ei mikään rakentaminen voi sallia hautausmaan paikalla.

Pietarin Mitrofanian yhdistys teki suurta työtä Mitrofanian hautausmaan historian arkistoasiakirjojen löytämistä ja tutkimista varten. Vuosina 2007-2010 Pietarin Mitrofanian yhdistys järjesti monia tilanteita ja konferensseja ja valmisti useita tv- ja radio-ohjelmia sekä julkaisuja joukkotiedotusvälineisiin Pietarin Mitrofanian hautausmaan säilyttämisen puolesta. Mitrofanian yhdistyksen aloitteesta kutsutut ekspertit tekivät Mitrofanian (ortodoksisen ja luterilaisen) hautausmaan moniosaisen historiallisen ja kulttuuritutkimuksen, jotta se saisi historiallisen ja kulttuurimuistomerkin statuksen ja sille vastaavan suojelun.

Sen perusteella, että laki kieltää rakentamista hautausmaille, Mitrofanian yhdistys vaatii memoriaali- ja virkistysalueen (maisemapuiston historiallisen Mitrofanian hautausmaan sijalla) luomisen takia. Esimerkkinä sille voisi olla suomalais-venäläinen projekti, jonka mukaan Viipurin Sorvalin hautausmaa suojellaan ”muiston lehtona”.

Ilja Popov

© Pietarin Mitrofanin yhdistys

Yhteistiedot:
- Internet-sivusto: http://spb-mitrofan-society.org/;
- Puhelin (venäjän kielellä): +7-952-363-89-97;
- Sähköposti (kaikki kielet): mitrofanievskoe@yandex.ru;
- Livejournal: http://community.livejournal.com/svyatoe_pole/.

Hautausmaan nykyaikainen ulkoasu.

MUISTELMIA

Muistoja vuosien takaa – karkotuksesta toiseen

Tässä on Elsa Karkkosen muistelmen loppuosa. Alkuosat ovat julkaistu Inkerin n:roissa 2 (071) ja 1 (072)

Sodan jälkeen

Sikasovhoosissa asuimme parakissa. Ulkohuoneita (huusseja) ei siellä ollut ollenkaan. Keväällä ja kesällä juoksimme lähimetsään, kepillä varustettuina, sillä sovhoosin nälkäiset siat olivat heti tonkimassa, eivätkä antaneet rauhassa istua. Talvella taas menimme navettojen taakse. Kerrankin, kun minä menin ensin ja Mari-täti tuli muutaman minuutin kuluttua eikä huomannut minkä navetan taakse minä kyyristyin. Hän huomasi jonkun, meni viereen, koppasi päästäjä sanoi: ”Elsa, sinäkö siinä?” Mutta se olikin naapurin 16-17-vuotias poika, taisi molemmille tulla kiire pois. Oli kevät 1946, sota oli päättynyt, mutta ei ollut toivoakaan päästä pois Siperiasta, vaikka elämä ei ollut niin kurjaa kuin monessa muussa paikassa Siperiassa.

Kuitenkin mieli teki aina pois. Isä saikin lukea keväällä 1946 jostakin lehdestä, että Karjalasta on Siperiaan tullut joku viranomainen etsimään Karjalan evakkoja. Isä sai yhteyden mieheen, sukunimeltään Tarutin, joka järjesti meidät pois Siperiasta sillä perusteella, että me olimme asuneet vuoden Kurkijoella ja saimme luvan matkustaa Karjalaan. Saimme kaikki aikuiset puhtaat passit, joissa ei ollut enää kirjoitusta, että ”on lupa asua vain...”. Olimme nimetty matkapapereissa yhdeksi perheeksi. Matka Siperiasta oli myös siis ilmainen niin kuin sinnepäinkin. Mutta tämä olikin kauan odotettu matka, olimme onnellisia, pääsimme pois karkotuksesta, jossa kerkesimme olla 4 vuotta ja 2 kuukautta.

Matkan kohteeksi valitsimme Sortavalan. Härkävaunuun lastasimme lehmän ja heiniä lehmälle. Sovhoosista saimme evääksi säkillisen turnipseja ja toisen leseitä, joista keitimme itsellemme samovaarissa vellintapaista keittoa. Meitä oli 12 henkeä luvallisia matkustajia ja kuljetimme salaa vielä kaksi henkeä: Koljosen Katrin 16-vuotiaan poikansa Aleksanterin kanssa. He olivat meidän kotikylästä Huvalta kotoisin. Joskus matkan varrella miliisit kävivät tarkastamassa matkalupia ja passeja. Olimme jo varautuneet tähän. Siksi suuremmilla asemilla luvattomien matkustajien piti piiloutua heinien taakse. Matka kesti 10 päivää, ja kesäkuun alussa saavuimme onnellisesti Sortavalaan. Sortavalassa isä pääsi sovhoosiin työhön rakennusalan työjohtajaksi. Hän oli Hiipinässä Kuolanniemimaalla päättänyt rakennusalan mestarin 2-vuotisen kurssin, iltaopiskelijana työn ohessa.

Vähitellen alkoi Sortavalaan ja muuallekin Karjalaan tulla inkerinsuomalaisia Siperiasta ja muualta Venäjältä, sillä kotiseudulle Inkerinmaalle ei ollut lupa muuttaa. Vaikka elämä ei ollut helppoa, kun kaikki ruokatavara oli kortilla ja myös vaatetavara ja kengät, mutta Sortavala ja sen ympäristö oli niin kaunista ja niin suomalaista, että meistä suomalaisina tuntui, että olimme enemmän oikeutettuja asumaan siellä kuin muut. Emmehän me Inkerin maallekaan saaneet mennä. Muistan, kun metsässä käydessämme lauloimme aina ääneen suomalaisia kansanlauluja, jotta vaikka metsän puut ja linnut kuulisivat Suomen kieltä, tätä meille rakasta äidinkieltä. Samana vuonna talvella 1946 jo ostimme radiovastaanottimen, että saisimme kuulla Suomen lähetyksiä, ennen kaikkea jumalanpalveluksia ja hartaushetkiä. Olimme huonosti puettuja ja ilman kunnon jalkineita, mutta radio oli saatava ensin.

Menin syksyllä jatkamaan koulua 10 luokkaan. Syksyllä loka-marraskuussa olin huopakengät ja kalossit jalassa, kun muuta ei ollut.

Ensin yritin päästä Leningradiin opiskelemaan hammaslääkäriksi, kun sain kuulla, että sinne otetaan yhdeksän luokkaa päättäneitä. Menin oppilaitoksen vastaanotolle, esitin koulutodistukseni ja olin hyväksytty. Mutta kun anoin passia, että pääsisin asuntolaan, minulle sanottiinkin ”Ei”, sillä suomalaisilta oli kielletty asuminen Leningradissa. Asuihan siihen aikaan muutamia suomalaisiakin perheitä siellä, jos he jollain tavalla olivat ansainneet sen etuoikeuden. Meidän tuttavia asui Pärssisen Jalmari minun kotikylästäni Huvalta. Hän oli ollut sodan aikana armeijassa kirjurina, ammatiltaan hän oli opettaja. Jalmari oli sotaväessä koko sodan ajan ja oli ollut komentajiensa suosiossa, siksi ei joutunut työarmeijaan niin kuin enimmät suomalaiset. Ja siis sodan päätyttyä hän sai luvan asua perheineen Leningradissa. Mutta äidille, 80 v. vanhukselle ei myönnetty lupaa eikä häntä pidetty enää perheenjäsenenä. Hän asui heillä kuitenkin luvatta. Niin menin Sortavalaan takaisin. Menin 10. luokalle ja Aino meni finanssiopistoon. Kouluun mennessä veimme maitoa upseeriperheisiin, joista jo kesällä äiti oli saanut asiakkaita. Kymmenen litran kannua kannoimme Ainon kanssa vuorotellen, asuimme silloin Airanne-järven toisella puolella, noin 3 km kaupungista. Aino auttoi minua aina kaupungin ulkopuolella, kaupungissa hän ei ollut minua enää

Sortavalassa 1950-luvulla. Keskellä Elsa Karkkonen, vasemmalla miehensä Nikolai, edesä poikansa Misa, takana tuntematon

tuntevinaan. Maitotytön rooli ei sopinut hänelle. Eihän se minustakaan mitenkään kunniallista ollut, mutta pitihän se jonkun tehdä. Äiti itse ei päässyt, sillä kotona olivat perheen nuorimmat, joista veli vasta alle kaksivuotias.

Muistan, kun kerran keväällä 1947, vapun aattona tai vappupäivänä kannoimme maitokannua, ja vastaan tuleva mies kysyi, mistä tytöt olette kaljaa ostaneet tai saaneet. Nauroimme ”ei siellä enää ole”. Eihän kukaan olisi uskonut, että kaksi nuorta tyttöä on juhlapäivänä maitokannun kanssa tekemisissä.

Isoisän serkku Jalmari pääsi merimieskouluun, Eemeli kävi koulua ja asui luonamme. Talo, jossa asuimme, oli jonkun Moilasen talo. Saimme sen tietää ullakolla olleista lehdistä ja kirjoista.

Löysimme myös koko nipun rakkauskirjeitä sen talon pojalle tulleita tyttöystävältä. Talon pihassa oli lasten leikkimökki, jossa meidän perheen ja naapurien lapset leikkivät. Mutta yhtenä kauniina kesäpäivänä se vietiin sovhoosin lastentarhaan. Ei auttaneet lasten kyyneleet eikä aikuisten sanat ja valitukset.

Jo ensimmäisenä kesänä istutimme jonkin verran perunaa, oli jo 19. päivä kesäkuuta, mutta kesä oli lämmin ja kyllä ne hyvän sadon antoivat. Sortavalassa toimi vielä silloin mylly, jonka johtaja oli isän tuttava, suomalainen mies (Kokkonen tai Kukkonen, en muista). Myllystä saimme karisteita muka lehmälle, mutta itsellemme niistä keitettiin hapankiisseliä. Se keitettiin yleensä kaurajauhoista. Ensin hapatetaan, sitten siivilöidään, keitetään ja syödään maidon kanssa. Inkerinmaalla ja Karjalassa se on yleistä kansanruokaa ja hyvää se onkin. Niistä myllyn karisteista tehty oli vähän toisen makuista ja toisen väristäkin se oli, mutta ruokaahan se silti oli ja sen avulla elettiin vaikeat kuukaudet.

Syksyllä 1947 saimme jo hyvän perunasadon ja jo joulukuusta 1947 lakkautettiin ruokakortit, ja sai jo leipää yltäkyllin vapaasti. Elämä vähitellen muuttui jo parempaan päin. Joskus saimme maistaa jo parempaakin, kotona paistettuja vehnäpulliaja piirakoita. Mutta vehnäjauhot oli tuotava Leningradista, eikä Sortavalan kaupoissa paljon muutakaan ollut. Mutta tyydyttiin vähempäänkin. Radio oli melkein aina päällä. Kuuntelimme aina uutiset ja toivekonsertit ja pienoisparlamentin istunnot. Markus-sedän lastentunnit olivat lapsille rakkaat. Toisin sanoen, olimme ajan tasalla, ja vaikka raja oli välillämme, ”elimme Suomessa” radion välityksellä. Se oli ihanaa ja samalla surullista, että näin lähellä on kaikki toisin kuin meillä. Muistan pienoisparlamentin istunnon, jossa Hertta Kuusinen väitteli jotain sosialismista. En tarkkaan muista sitä, muistan vain sen, että Kekkonen oli sanonut Hertalle: ”Kyllä minä tämän pääni elättäisin sosialismissakin, mutta miten toisten kävisi”.

Naapurissamme asui Heikki Metso perheineen, taisi olla loikkareita. Oli avioitunut Venäjällä. Ei hän osannut paljonkaan venäjää, vaikka vaimo ja lapset puhuivat vain sitä. Sovhoosiin oli tuotu Suomesta sotakorvauksina lehmiä ja hevosia. Yksi hevonen sattui olemaan niin oikullinen, ettei päästänyt ketään luokseen, potki ja pureksi. Sitä ei pystynyt kukaan valjastamaankaan. Joku oli ehdottanut sen homman Metson Heikille. Ja ollapas, kun Heikki tuli hevosen luo ja alkoi hyväillä sitä suomenkielellä, hevonen rauhoittui heti ja heistä tuli ystävät ja työkumppanit. Syksyllä 1946

MUISTELMIA

Irja lähti kouluun, Inkeri seuraavana syksynä. Molemmat opiskelivat entisessä Sortavalan kansakoulussa. Me Ainon kanssa opiskelimme finanssiopistossa. Minä pääsin keskikoulun jälkeen toiselle kurssille. Päätimme opiston v. 1949 ja saimme määräyksen töihin Aunuksen piirin finanssilaitokseen elokuusta alkaen.

Kevättalvella v. 1949 Irja ja Inkeri sairastuivat tulirokkoon. Heidän piti olla sairaalassa 40 vuorokautta. Joka päivä veimme heille kotoista maitoa ja kananmunia. Ensiksi veimme munia 2 kappaletta mutta sitten he pyysivätkin tuomaan 3 kappaletta päivässä. Vasta vuosien kuluttua saimme tietää, että kolmas olikin annettava samassa huoneessa lapsen kanssa olleelle upseerin vaimolle, joka vaati heiltä, eivätkä nämä uskaltaneet kieltää. Siihen aikaan upseerit olivat hyvin palkattuja, mutta kananmuna ja ehkä maitotilkkakin piti kiristää lapsilta ilmaiseksi.

Neljäs karkotus

Kesäkuussa 1950 kaikki inkerinsuomalaiset taas kerran karkotettiin Sortavalasta, sillä olimme epäluotettavia asumaan rajaseudulla. Vain muutama perhe, jotka olivat jotenkin ansioituneita tai kaupungille tärkeitä kuten lastenlääkäri Aino Tatti perheineen, saivat jäädä. Samalla sai luultavasti vahingossa jäädä meidän Hilda-täti, joka myös oli Tatti. Oli masentavaa, kun taas kerran piti jättää asutut ja niin rakkaaksi käyneet paikat. Tämä karkotus oli entisiä parempi, kun sai itse valita asuinpaikan. Vanhempani perheineen muuttivat Aunuksen Alavoisen kylän sovhoosiin (Iljinskii sovhoz), mutta olivat siellä vain vuoden ja muuttivat Petroskoin lähellä sijaitsevaan sovhoosiin, jossa isä sai rakennusjohtajan viran. Ehkä Petroskoin liepeillä elämä olisi ollut taloudellisesti helpompaa, mutta heti kun tuli mahdollisuus Stalinin kuoleman jälkeen v. 1954, perhe taas muutti Sortavalaan.

Minä asuin Aunuksessa, olin jo mennyt naimisiin v.1951 ja sain Alinan 1952, ensimmäisen lapseni. Aino oli muuttanut jo Petroskoihin, hän oli saanut jokseenkin korkean viran siellä, yhden kaupungin finanssiosaston johtajan viran oltuaan ennen sitä vastaavassa virassa Vieljärvellä. Se oli sen ajan politiikkaa, piti näyttää, että meillä olivat kaikki kansallisuudet samanarvoisia. Oikaistiin Stalinin aikaisen syrjinnän jälkiä. Vaikka ei ollut puolueen jäsenkään, mutta kelpasi, kun oli muuten pätevä työssään. Eikä meidän perheessä ollut yhtäkään kommunistia, vaikka olimme kaikki jokseenkin hyvissä viroissa. Olimme allergiset kommunismille ja kaikenlaisille ismeille. Minä en sietänyt edes mitään punaista vaatteissanikaan. Mutta ei näistä mielipiteistä uskaltanut puhua missään paitsi kotona omien kesken.

Sortavalassa meillä oli yksi perhetuttava Onni Väisänen, jonka perhe, vaimo ja kaksi aikuista lasta olivat Suomessa. Hän oli jäänyt Venäjän puolelle ja istunut vankeudessa syyttömästi niin kuin moni muu. Hänen onnistui Stalinin kuoleman jälkeen päästä Suomeen vaimonsa ja lastensa luo. En muista tarkkaan, minä vuonna se oli, ehkä 1955-56. Hän oli lähettänyt meille Suomesta muutaman postikortin.

Kun olin ensimmäistä kertaa v.1969 vierailemassa Suomessa, kirjoitin Väisäselle. Heti sain vastauksen, jossa hän pyysi tulemaan luokseen Lapinlahdelle. Hänellä oli minulle jotain asiaa. Lupasi maksaa matkakulutkin. Pitihän lähteä, vaikka pelotti. Muistin, kun olin perheemme kirjeenvaihtaja Sortavalassa. Olin ollut KGB:n kuulusteltavana Suomen kirjeenvaihdon takia. Pelkäsin, että minua seurattiin täälläkin. Tavatessamme Väisäsen kanssa, tämä kertoi, miten Suomeen tultuaan hänen entiset puoluetoverinsa Oulussa eivät uskoneet hänen syyttömästi istuneen vankilassa, eivätkä uskoneet hänen hyvänä ammattimiehenä (rakennusalan putkimiehiä) rutiköyhänä tulleen Suomeen. Olet mukamas laiskotellut siellä. Siksi hän pyysi minua kääntämään työkirjansa suomeksi. Hänet oli monet, monet kerrat palkittu hyvästä työstään, milloin rahapalkinnolla, milloin milläkin kunnianosoituksella. Käänsin, miten osasin. En tiedä, lieneekö se auttanut hänen kunniansa palauttamisessa. Hän oli ahkera, rehellinen suomalainen. Hänen piti muuttaa pois Oulusta Lapinlahdelle sen takia, että entiset työtoverit eivät uskoneet häntä. Jo vanhana miehenä hän rakensi omakotitalon Lapinlahdelle, jossa minä kävin häntä tapaamassa. Vaimo oli jo silloin kuollut, eikä hän itsekään monta vuotta sen jälkeen elänyt. Tässä on hänen korttinsa ja valokuva hänen urheilupalkinnoistaan.

KGB:stä puheenollen. Kun veljeni Aleksanteri oli valmistunut lääkäriksi v.1968, olivat KGB:n viranomaiset kyselleet häneltä suomenkielentaitoa. Hän sanoi sen huonoksi. Olivat ehdottaneet suomenkielen kursseille. Hän kieltäytyi ja myös samalla kaikesta yhteistyöstä. Ehkä olisivat lähettäneet hänet Suomeenkin ja jonkun kotiryssäksi.

KGB:n puheilla piti käydä joka kerta ennen Suomen matkaa ja myös sen perästä. Ensimmäinen matkani oli kuten mainitsin v.1969, taisi olla maaliskuu. Ennen matkaa KGB:n viranomaiset neuvoivat, miten oli käyttäydyttävä Suomessa ja miten piti olla varovainen, ettei joutuisi jonkun maan vakoilijaksi. Siis ei saisi tehdä tuttavuutta tuntemattomien ihmisten kanssa, ettei joutuisi heidän koukkuunsa. Matkalta palattua piti käydä kertomassa, miten matka meni, eikö mitään epäilyttävää sattunut ja aina piti kertoa, missä oli käynyt. Enhän minä muualla käynytkään kuin Helsingissä, Lahdessa ja Lammilla pikkuserkun luona. Hänen kutsumanaanhan minä aina kävin.

Sitä, että olin käynyt Lapinlahdella Väisäsen luona, en uskaltanut kertoa, sillä oli aivan varma, että meitä seurattiin aina. Olihan täällä Suomessa Neuvostoliiton kätyreitä ihan tarpeeksi. Onneksi eivät huomanneet, koska eivät kysyneet, mitä minä Lapinlahdella kävin. Sortavalan naapuriltamme, Kauppisen Kallelta olivat kysyneet, mitäs sinä Hangossa kävit, kun hän ei maininnut sitä.

Vuonna 1975 oli Helsingissä Etykkokous, jossa kaikki maat allekirjoittivat ihmisoikeuksien deklaraation. Myös Neuvostoliitto mukana olleena.

Vähän tämän jälkeen pikkuserkkuni Ilmari perheineen anoi vieraslupaa Suomeen neuvostoviranomaisilta, mutta ei saanut. Olisivat myöntäneet vain hänelle vaimon kanssa, mutta lapsille ei. He asuivat Petroskoissa. Nuoria ja kiivaita kun olivat, anoivatkin nyt maastamuuttolupaa koko perheelle, 5 hengelle. Viranomaiselle he sanoivat, että olettehan allekirjoittaneet Ihmisoikeuksien deklaraation. No, saivathan he luvan ja viisumit, mutta se olikin petosta. Heille annettiinkin vain vierailuviisumi muutamaksi kuukaudeksi. He olivat onnellisia aavistamatta mitään pahaa. Saivat jo työtäkin. Mutta kun vierailuaika alkoi tulla umpeen, heidän työnantajalleen oli sanottu, että työntekijänne muuttavat takaisin. Vasta tämän jälkeen Ilmari ja Inkeri huomasivat, että heidän talonsa luona oli liikkunut salaperäisiä miehiä jo muutaman päivän ajan. Onneksi sattui sinä vuonna 3 päivän poliisilakko ja heidän onnistui ystävien avulla yöllä paeta Ruotsiin. Sen jälkeen heitä oli etsitty monta päivää naapureilta ja asunnon antajalta. Eivät olleet Ruotsin viranomaisetkaan uskoneet heidän paenneen.

Kävin Ruotsissa Boråsissa heidän luonaan keväällä 1989 huhtikuussa. He kertoivat, että vasta sen jälkeen kun he saivat Suomesta kirjeen miten heitä etsittiin jopa lähimetsistäkin, heitä uskottiin. Petroskoista saivat myös kirjeen Ilmarin Jalmari-veljeltä, joka kertoi, että hänen luonaan kävi KGB:n miehiä sanomassa, että tämän on majoitettava veljen perhe kun se kohta tulee Suomesta pois. Jalmari oli sanonut: ”Mihin minä heidät majoitan, kaksioon, meitä on neljä henkeä. En minä ole heitä lähettänyt sinne, enkä ota vastaankaan.

Sortavalaan takaisin muutettua v.1954 isä sai taas saman viran, mutta toisessa sovhoosissa Karmalanjärven rannalla 5 km päähän kaupungista. Hänen työnsä oli hyvin vastuunalainen. Sai olla päivät rakennuskohteissa, hoitaa kaikki rahoitusasiat pankin kanssa, ja istua illat paperien kanssa, sillä piti pitää tarkka luku kaikista rakennustarvikkeista ja normeista ja laskea työntekijöiden palkat. Ja kaikki oli yhden miehen niskoilla. Hän oli kovin uupunut ja loppujen lopuksi terveys romahti, ja jo 52 vuoden ikäisenä, vuodesta 1955, hän joutui invalidieläkkeelle. Eläke oli myöhemmin 66 ruplaa, kun se alussa oli 28 ruplaa. Kaikkien oireiden mukaan hänellä oli dementian tapainen sairaus. Hän kuoli 8.5.1968, 65 vuoden ikäisenä. Isä ei koskaan polttanut eikä juonut viinaa. Samoin ei isoisämmekään aikoinaan. Käsitykseni mukaan raittius oli hyvin yleistä vuosisadan alussa Inkerinmaalla. Koko meidän laajassa sukulaispiirissä en muista yhtäkään juoppoa vanhemmassa sukupolvessa. Mutta pojasta polvi muuttuu: minun ikäisistäni ja nuoremmista jo löytyy useampikin. Ehkä se johtuu siitä, että vuosisadan alussa niin Suomessa kuin Inkerinmaallakin oli raittiusseuroja, jotka valistivat kansaa, ja oli muitakin harrastuksia. Kirkolla oli kaikessa keskeisin asema. Neuvostovallan aikana kaikki valistus lakkautettiin. Kirkot suljettiin, papit ja kansanvalistajat vangittiin. Sijalle jäi tyhjyys, jonka monet täyttivät viinalla. Isän vielä työssä ollessa v. 1955 minä muutin Aunuksesta Sortavalaan. Alina oli 3-vuotias, olin eronnut miehestäni. Siinä vaiheessa aloimme rakentaa omakotitaloa Sortavalaan. Isän sairastuttua rakennushommat hidastuivat, mutta jo vuodesta 1958, kun talossa oli uuni yhdessä huoneessa, me Hilda-tädin kanssa jo muutimme sinne ja jatkoimme rakennushommia. Kaikki sisustustyöt teimme itse, Aleksanteriveli, joka oli vasta 13-14-vuotias auttoi paljon. Hilda-tädillä ei ollut omaa asuntoa ollenkaan, hän asui vanhempieni kanssa sovhoosissa ja oli töissä keittäjänä lasten tuberkuloosisanatoriossa (parantolassa) kaupungissa, jalkaisin piti käydä ylipäivän 5 km matka.

Sama työmatka oli minullakin joka päivä. Siksi me muutimmekin omaan kotiin heti, kun siinä voi asua. Alina lähti kouluun jo seuraavana vuonna 1959, kun talo oli valmis. Siihen asti hän oli vanhempieni luona sovhoosissa. Kun aloimme talon rakentamisen, meillä ei ollut mitään säästöjä. Otimme lainaa Simo-serkulta 2000 ruplaa, sen ajan rahassa se oli minun 3 kk.n palkka. Pankista sain pitkäaikaista lainaa 7000 ruplaa, en muista oliko se 8-10 vuodeksi. Hilda-täti osallistui

Jatkuu sivulla 6

MUISTELMIA

Jatko. Alku sivulla 5

myös rakennuskustannuksiin, mutta ei meillä mitään kirjanpitoa kustannuksista ollut. Hän vain antoi, kun oli tarvis. Hänellä oli jonkun verran säästöjä. Vuodesta 1960 vanhempani muuttivat myös omakotitaloon. Silloin heillä oli vielä lehmä, josta he kumminkin luopuivat v. 1961, kun heinänteko oli kaupungissa mahdoton ja ostoheinät olisivat käyneet liian kalliiksi.

Sovhoosissa asuessa heinä tehtiin itse, sisareni ja veli, kaikki osasivat käyttää viikatetta. Äiti olikin paras heinän lyöjä, hän osasi itse terävöittää ja takoa viikatteet. Isä ei joutanut heinän tekoon, kuin vapaapäivänä ja eihän silloin ollut kuin yksi sunnuntai-vapaapäivä. Omakotitalomme Sortavalassa oli lähellä valtatietä ja vanhaa suomalaista hautausmaata. Vasemmalle kääntyi tie rajalle päin. Vanhempani istuttivat talon ympärille puutarhan. Omenapuita oli 5-7, mustaa ja punaista herukkaa muutama pensas, karviaismarjoja ja vadelmaa sekä mansikkaa, monen perheen tarpeeksi oli kaikkea. Ikkunan alla oli ruusu- ja sireenipensaita. Oli myös Irga- nimistä pensasta, joissa oli mustia marjoja ja ne ovat hyvin vitamiinipitoisiakin, vaikka täällä Suomessa niitä ei käytetä jostain syystä. Äitini piti kovasti kukista ja niitä meillä oli useita lajeja. Hän saikin paljon uurastaa, ennen kuin sai puutarhan hyvään kuntoon ja riittihän siinä työtä jatkuvastikin.

Muutin alkuvuodesta 1960 asumaan mieheni asuntoon, kun menin toisen kerran naimisiin. Mieheni oli venäläinen, Nikolajev Nikolai, synt. 1924. Hän oli vielä poikamies, olimme samassa Sortavalan sähkölaitoksessa töissä. Minä olin ekonomi, hän sähköalan ammattimiehiä. Hän pystyi sähköalalla mihin tahansa, osasi myös korjata kaikki kodinkoneet, pesukoneet, jääkaapit, sähköhellat jopa telkkarienkin monet viat. Viimeisenä, lähes 20 vuoden aikana hän oli sähköverkoston päivystäjänä, mikä oli vastuunalainen ja korkeata ammattitaitoa vaativa työ. Heidän perheensä oli myös kulakkeina karkotettu Hiipinään ja myös sieltä pois Uralille sodan aikana v. 1941 heinäkuussa. Mutta Hiipinässä emme tunteneet toisiamme.

Mieheni oli rauhallinen ja hyvä ihminen. Vuonna 1961 meille syntyi poika, joka sai nimekseen Mihail, suomeksi Mikko. Hänestä tuli mieheni isän kaima, joka sai surmansa vankileirillä. Vuonna 1964 syntyi tyttö. Isä halusi tytöstä äitinsä Marian kaiman, mutta minä sanoin: ”Tytöstä tehdään kahden mummon kaima”. Niinpä tytöstä tehtiin Marianna. Muistan kummankin, Mikon sekä Mariannan kasvaneen rauhallisina. Koulussa myös menestyivät hyvin ja molemmat jatkoivat opiskelua Pietarissa, Mikko lääkealan korkeakoulussa, Marianna lääkealan keskikoulussa terveystarkastajan ammattilaiseksi.

Kävin ensimmäisen kerran Suomessa v.1969, pikkuserkun luona Lammilla. Se oli kuin unta koko matka. Olimme Hilda-tädin kanssa kahden. Paluumatkalla toin salaa muutamaan banaanin lapsille tuliaisiksi, peitin ne patjan alle vuoteeseen. Silloin kulki yöjuna Suomesta Leningradiin. Ei ollut lupa tuoda minkäänlaisia hedelmiä.

Kovin teki mieli viedä lapsille, eivät he olleet nähneetkään banaaneja. Kun sitten olimme Mariannan kanssa v.1979 Suomessa, se oli hänen ensimmäinen Suomen matkansa, ostimme ensimmäiseksi banaaneja. Opiskeluaikanaan v.1982 Marianna olisi halunnut lähteä kanssani Suomeen, mutta viranomaiset kielsivät matkan. Marianna kysyi, miksi. Vastaus oli, että neuvostoliittolaiset opiskelijat viettävät lomansa Neuvostoliitossa. Se oli taas sitä KGB:n mielivaltaa.

Isän kuoltua 8. toukokuuta 1968 äiti asuikin Hilda-tädin kanssa muutaman vuoden. Hilda-täti kuoli 22.4.1976, 67 vuoden ikäisenä. Äiti muutti asumaan meille 1979 keväällä ja kuoli 22 lokakuuta samana vuonna. Olisi täyttänyt 75 vuotta 30. marraskuuta. Molemmat olivat meillä vuodesairaina kotona, Hilda-täti sairasti syöpää (ruokapussi) ja äidille oli verenkiertohäiriö, joka lopulta vei liikuntakyvyn ja kuukautta ennen kuolemaa myös puheen. Äiti yritti kyllä kirjoittaa, mutta ei siitäkään mitään tullut, kun ei käsi totellut. Mutta kiitos Jumalan, järki säilyi melkein loppuun asti. Kun kysyin jotain hän nyökkäsi päätä, myönsi silmillään tai kielsi. Vielä kun hän puhui, luin hänelle ja lauloin tuttuja virsiä. Samoin tein, kun hän ei enää puhunut jos hän oli hereillä, kun illalla työn jälkeen istuin hänen vuoteensa viereen. Valitsin virsiä, joissa oli värssyjä valmistuksesta kuolemaan ja iankaikkisesta elämästä. Olen varma, että hän ymmärsi, sillä kyynel tuli silmään aina kuunnellessaan. Hilda-tätiä hoitaessa tuli Pietarista Anni-täti auttamaan noin kuukauden ajan ja myös Vitelestä Elina (isän serkku, josta olen jo kertonut). Äitiä hoidimme koko perheen voimin. Aleksanteri-veli kävi myös muutaman kerran päivässä, ruokatunnilla sekä työstä vapaana aikana. Pari viikkoa oli Irja-sisko Moskovasta. Venäjällä ja nimenomaan Sortavalassa ei pitkäaikaisia sairaita pidetty sairaalassa, paitsi yksinäisiä. Mutta ei sinne kovin tehnyt mieli yksinäisenkään, niin huonot olot ja hoito yleensä oli. Siksi, jos oli omaisia, mieluimmin kaikki olivat kotona. Silloin tällöin tietysti kävi lääkäri kotona ja syöpäsairaille kävi sairaanhoitaja kotona antamassa pistoksia. Seuraavaksi oli meillä hoidettavana Anni-täti, hän sairasti syöpää. Ja niin kauan kuin itse jaksoi hoitaa itsensä, hän oli Pietarissa. Mutta kun tuli hyvin heikoksi, kävin hakemassa hänet meille. Olipa hän Pietarissa (Leningradissa) syöpäsairaalassakin, mutta ei halunnut itse jatkaa sitä hoitoa. Sanoi, että kuoliahan täällä pitää kumminkin, olenhan jo elänyt yli 70 vuoden. Hän oli 74 ikäinen, kun kuoli syöpään v. 1980 15 päivä joulukuuta. Hän oli tajuissaan viimeiseen asti. Kuulin yöllä hänen rukoilevan ja kun hetken perästä menin katsomaan, hän oli jo kuollut. Meillä hän kerkesi olla kaksi ja puoli kuukautta.

Äiti 70-vuotias. Vasemmalla eturivissä Elsa, oikeassa Aino, takana Inkeri, Sassa ja Irja. Lapset: edessä Leena ja Veronika, takana Elina.

Mieheni Nikolai kuoli v.1984, 6 päivä maaliskuuta 60 vuoden ikäisenä. Hän oli sairaalassa, kun sai yöllä sydänkohtauksen ja kuoli, saamatta mitään apua siihen. Sairaalaan hän joutui saatuaan keuhkokuumeen.

Minä pääsin eläkkeelle huhtikuussa v.1982, kun täytin 55 vuotta, mutta jatkoin työtä vuoteen 1987, toukokuuhun.

Vanhin tyttäreni Alina oli muuttanut v.1986 Donin alueelle Ukrainaan ja sairastui maaliskuussa 1987. Hän joutui sairaalaan ja naapurit kutsuivat minut sähkeellä, sillä hänen poikansa Daniel jäi yksin. Miehestään hän oli eronnut. Otin työstä vapaata ja matkustin sinne. Daniel oli vasta 10 ja puolen vuoden ikäinen, kun äiti kuoli 12. päivä huhtikuuta. Elämä jatkui edelleen. Minusta tuli Danielin holhooja.

Ennen vanhaan me inkerinsuomalaiset olimme tsuhneja, se oli haukkumanimi. Mutta siihen oli niin totuttu, että kun äitini ennen vallankumousta, ehkä vv.1912-14 kävi koulua (venäjänkielistä), samaa koulua kävivät venäläisetkin lapset. Kun uskonto oli ortodokseille erikseen ja luterilaisille suomalaisille erikseen, oli opettaja sanonut suomalaisille lapsille: ”Te suomalaiset, finni, voitte mennä kotiin, venäläiset jääköön uskontotunnille”. Lapset olivat ensimmäisen kerran kuulleet sanan finni, siis suomalaiset, mutta se kuulostikin heidän korvissaan kuin svini, siis siat. Loukkaantuneina he juoksivat kotiin ja itkien kaipasivat vanhemmilleen, miten opettaja heitä haukkui. Mummoni oli sanonut suutuksissaan: Kaikenlaisii pittää olla opettajii ja viel on papin tytär. Opettaja näet oli venäläisen papin tytär. Minun lapsiani ei enää haukuttu tsuhneiksi vaan finneiksi, ja sekin oli haukkumanimi.

Kerran Sortavalassa Marianna tuli itkusilmin pihalta (ehkä vv. 1968-69): Äiti mitä naapurin poika haukkui minua finkaksi, siis suomalaiseksi. Minä sanoin, ettei se mikään haukkumanimi ole. Sano sinä hänelle valkovenäläinen ja sillä siisti. (Valkovenäläisetkin olivat halveksittuja). Mutta samassa pihassa leikkien 22 vuotta myöhemmin v.1990 juoksi poikani Mikon tytär Anna lapsijoukon kanssa sisään sanoen: ”Mummo, mummo, sano sinä heille, miksi he eivät usko että olen suomalainen”. Arvomaailma oli muuttunut. Nyt sai jo olla ylpeä siitä, että oli suomalainen. Nyt ei enää suomalainen ollutkaan haukkumanimi. Vielä vuonna 1980, kun Marianna sai 16-vuotiaana ensimmäisen passin, ja sanoi kansallisuudekseen suomalainen, oli passipöydän virkailija sanonut, miksi hän otti kansallisuudeksi suomalainen, olisihan voinut ottaa venäläisen. Minäkin olin sanonut, kun Marianna kertoi tästä, että voi jos taas tulee karkotus suomalaisille. Tyttö vastasi, että no mihin sinä, niin sinne minäkin. Tämän passipöydän virkailijan äiti oli myös inkerinsuomalainen. Tunnen Sortavalasta yhden naishenkilön, säästöpankin johtajan, taitaa olla nyt jo eläkkeellä. Hänen isänsä oli suomalainen, äiti juutalainen, mutta tytär gruusialainen. Miten se lieneekin tälle onnistunut. Ehkä äiti oli passissa gruusialainen.

Kiitos Jumalalle, nyt olemme kaikki täällä Suomessa, paitsi Daniel, joka ei viihtynyt täällä ja nuorin sisaristani Inkeri, joka perheineen asuu Pietarissa.

Julkaistu Elsa Karkkosen luvalla

ВЕЧНАЯ ТЕМА

Ингерманландские финны – коренной народ какого государства?

В последнее время я выступал на разных конференциях, семинарах, встречах. Всюду останавливался на статусе финнов-инкери. 400 лет назад наши предки переселились с северной части Карельского перешейка и северного Приладожья на южный берег Финского залива и берега Невы. В то время вся эта территория входила в состав Шведского королевства под названием Ингерманландия, также как и Финляндия.

В основе этого переселения были представители двух народов, или племён: эвремейсы (äyrämöiset) и саваки (savakot). Приход Äyräpää находился в 50 км к юго-востоку от Выборга. Подчёркиваю, не к северо-востоку, а к юго-востоку. Саваки жили к северо-западу от эвремейсов, в районе Миккели и Савонлинна в Финляндии, а также на территории современного Приозерского района и в северном Приладожье. В настоящее время 2/3 этой территории входят в состав Российской Федерации. Таким образом, наши прадеды столетиями, если не больше, жили на территории, входящей в состав современной России. Никаких упоминаний о других народах или племенах, живших на этой территории, в летописях разных народов нет. Следовательно, äyrämöiset и savakot – коренные народы описанной выше территории. Мы, ингерманландские финны, их прямые потомки и должны быть признаны коренным народом России.

За 400 лет жизни на южном берегу Финского залива и по берегам Невы, в основном в иноязычном окружении, переселившиеся племена впитали в себя культуру и обычаи как финно-угорских народов, ижоры и води, так и славян, русских, но при этом сохранили и свою самобытность. Даже в начале XX-века в документах по Скворицкому приходу (Гатчинский район) при описании населения деревень в примечаниях иногда стояло – савакоты (саваки)

Финны как в Финляндии, так и в Ингерманландии стали ощущать себя единым народом, а не лоскутным разноплеменным объединением, достаточно поздно. При этом процесс становления национального самосознания, единения народа происходил в Финляндии и Ингерманландии почти одновременно. В Шведской провинции Финляндия государственным языком до начала XIX-го века был шведский язык, вся литература, официальные документы и даже церковные службы велись на шведском языке. С появлением на финском языке таких произведений, как «Семеро братьев» Алексиса Киви и впоследствии «Калевалы» Элиаса Лёнрута, исторического эпоса народа, началось настоящее становление финского народа. Это была фактически та национальная идея, та квинтессенция, которая скрепила народ в Финляндии, появилось самоназвание народа – суоми и в будущем страна с этим названием.

В Ингерманландии этот процесс, возможно, начался даже раньше, чем в Финляндии. Шведское влияние закончилось на 100 лет раньше с пробитием Петром Первым «окна в Европу» и основанием Петербурга. Славяно-русское окружение финноговорящих племён вызвало их естественное сплочение вокруг родного языка и церкви, в которой служба стала вестись на родном финском языке. Более того, финская церковь в Ингерманландии сыграла колоссальную роль в становлении финского самосознания. Церковь не венчала молодых людей, если они не прошли процесс конфирмации. Конфирмация не означала изучение только закона божьего. Молодых людей учили читать и писать на родном языке. По тем временам – это был колоссальнейший прогресс. Недаром по переписи населения Российской империи в конце XIX-го века финны-инкери стояли на втором месте после грузин по грамотности населения. Следует также заметить, что 1/3 рун «Калевалы» была собрана на территории Ингерманландии. Об этом не упоминалось ни в Советском Союзе, ни в Финляндии.

С моей точки зрения, так происходил естественный процесс национального становления в Финляндии и Ингерманландии. Так появились самоназвания финны (suomalaiset) и ингерманландские финны (inkerinsuomalaiset). Следоватнльно, финны-суоми и финны-инкери – две ветви одного финского ствола со своими разнообразными диалектами. Два родственных, близких по культуре и равноправных народа. На основании вышеизложенного можно заявить: финны-инкери – исторически сформировавшийся на территории Российской Федерации малочисленный коренной народ.

На конференции, состоявшейся в здании Правительства Ленинградской области 12 ноября 2010 года я вновь поднял вопрос о статусе финнов-инкери и предложил сделать как в Псковской области в отношении народа сету. Вначале принимается областной закон о коренных народах. Затем местным законодательством в него включаются ингерманландские финны. После этого выходим на федеральный уровень. Процесс медленный, но конструктивный.

Федеральный закон о коренных малочисленных народах – архаичный. В него входят положения о традиционном образе жизни, компактном проживании в местах исторического происхождения, старинном способе ведения хозяйства и т.д. Он писался, в основном, для народов крайнего севера и Дальнего Востока. В результате в настоящее время в государственный реестр коренных народов Российской Федерации входит всего около 40 народов. Это абсурд для многонациональной России.

Более того, многие народы вошли в этот реестр автоматически, как, например, ижора. Самый же древний народ северо-запада России, водь, была включена в этот реестр только в 2008 году. О причинах отсутствия води в реестре коренных народов можно только догадываться. В Большой Советской Энциклопедии 1953 года сказано, что водь практически исчезла на рубеже XV-XVI веков, в переписях населения (кроме переписи 1926 года) води не было (нет такого народа). Это значит: финнов (финно-угров) в Ленинградской области не должно быть. Вот и причина отсутствия води в реестре коренных народов. Народ сету был принят только в 2010 году в пику политике Эстонии.

Финны-инкери были выселены из Ленинградской области как «неблагонадёжный народ». Более того, даже упоминания об этом народе были нежелательны. Такого народа в России не должно быть. В 2008 году мы подали заявку на включение ингерманландских финнов в число коренных народов России, аналогичная заявка была подана от Карелии. Экспертный отзыв от института этнологии Карелии был отрицательным («Финны-ингерманландцы – это часть финнов, их язык – диалект финского языка, поэтому они не являются самостоятельным народом»). Действительно, язык ингерманландских финнов можно рассматривать как диалект литературного финского языка. Но мы 400 лет живём в отрыве от Финляндии (впрочем, Финляндии как государства 400 лет назад не было). Были провинции Шведского королевства – Финляндия и Ингерманландия.

Иногда можно услышать такое возражение: «если ингерманландские финны будут признаны коренным малочисленным народом России, то это отразится на политике Финляндии в отношении финнов-инкери». Да никак не отразится! Около года назад в Финляндии принято решение о признании карел национальным меньшинством в Финляндии. И как это отразилось на политике Российской Федерации в отношении карел или Финляндии? Никак. Просто была констатация исторического факта.

В течение даже одного столетия границы государств могут меняться несколько раз. Но народ как жил, так и продолжает жить, приспосабливаясь к новым законам. Хорошая национальная политика государства состоит в том, чтобы любой народ, живущий на территории этого государства, чувствовал себя комфортно, развивался, соблюдал законы, сохранял традиции, чувствовал поддержку государства, а не приспосабливался под подзаконные акты.

Задача Инкерин Лиитто и Автономии – добиться включения финнов-инкери в реестр коренных малочисленных народов России и показать на примере народов северо-запада проблему с существующим законом. Ижора – включена автоматом, водь – нецелесообразно было включать, сету – политика с Эстонией. Ингерманландские финны были вычеркнуты из списка народов Советского Союза и до сих пор не восстановлены. Надо добиться не просто включения ингерманландских финнов в реестр, но и изменения самого закона. Не должно быть включения народов в список коренных по принципу избирательности, целесообразности и т.д. Все народы равны!

А. И. Кирьянен

Межрегиональная конференция «Национальное движение финно-угорских народов»

12 ноября в здании Правительства Ленинградской области прошла III Межрегиональная научно-практическая конференция «Национальное движение финно-угорских народов на Северо-западе РФ: молодежь и будущее». Конференцию открыл и выступил с приветственным словом вице-губернатор Ленинградской области **А. В. Кузнецов**. Главный советник Управления Администрации Президента РФ по межрегиональным и культурным связям с зарубежными странами **Д. В. Ковальков** рассказал, что совсем недавно народ сету был включён в Государственный реестр коренных малочисленных народов России. В его выступлении завуалировано читалось следующее: В Эстонии сету не считают отдельным народом, а южными эстонцами с соответствующим диалектом, а в России мы их признали коренным народом. Политика!

Интересным было выступление **Е. Е. Харитоновой**, исполняющей обязанности заместителя председателя государственного комитета по вопросам национальной политики связям с религиозными объединениями Республики Карелия на тему: «О государственных программах поддержки карелов, вепсов, финнов Республики Карелия». Госпожа Харитонова также привела перечень коренных народов Карелии, но финнов среди них не было. Однако в вышеупомянутой государственной программе нет слов «коренные народы», а просто перечислены адресаты. Так тонко обошли закон о коренных народах, чтобы включить финнов-инкери в адресную программу.

Большое впечатление произвело выступление **О. И. Коньковой**, члена Консультативного Комитета финно-угорских народов, директора Центра коренных народов Ленинградской области на тему: «Молодёжь и развитие коренных малочисленных народов Ленинградской области». Начала выступление Ольга Игоревна с проведённого социологического исследования, в котором был вопрос «Нужно ли развитие национальных культур?». В мире происходит глобализация, культуры прорастают друг в друга. Результат – одна культура и вокруг пустота. Если в 2008 году 90% опрошенных говорили о бесполезности сохранения и развития культур малых народов, то в 2010 таких пессимистов было уже только 70%. Много, конечно, но начинает появляться соображение пользы от знаний о культуре и языке своих предков и соседних народов. Незнание языка ещё не означает, что ты не можешь считать себя, например, ижорой. Главное – молодым найти своё место в системе сохранения и развития коренных народов. Надо дать им возможность проявить свою уникальность.

Всего на конференции было 25 выступлений. На следующий день в субботу 13 ноября в посёлке Рапполово под Токсовом в местном Доме культуры состоялось открытие Этноцентра. Цель – создание в разных точках Ленинградской области очагов сохранения и развития национальных культур. В Рапполово была открыта часть музейной экспозиции мобильного музея, созданного силами активистов Инкерин Лиитто. В Рапполово выступали коллективы из Дудергофа, фольклорный коллектив «Корпи», играла на аккордеоне **Люда Сойкка** и, главное, увидели возрождающийся коллектив «Рёнтушки». В настоящее время Инкерин Лиитто заключает договор с Домом культуры посёлка Рапполово о предоставлении помещений для занятий и репетиций хоровых коллективов, для занятий языком. В целом – создании на базе Дома культуры «Этноцентра».

А. И. Кирьянен

Инкерин Пяйвя в Пудости

Народный праздник Инкерин Пяйвя («День Ингрии») прошёл в посёлке Пудость Гатчинского района 2 октября 2010. В этом году организатором праздника был заместитель председателя Инкерин Лиитто **Вильё Остонен** с супругой Натальей Георгиевной и Пудостьская молодёжь. Началась программа с соревнований по метанию сапога и игре в поппи. Соревнования проходили на новом сельском школьном стадионе. Можно было полюбоваться и поиграть в баскетбол на синтетической площадке, посоревноваться на новой площадке для городков и поппи также с синтетическим покрытием. Сектор для метания сапога был чётко размечен, зелёная трава в октябре ровно скошена, беговая дорожка покрыта мелкими камушками с песком. Это всё сделано руками и стараньем школьного учителя физкультуры Вильё Адамовича Остонена и его учениками.

После соревнований в актовом зале местной школы началась торжественная часть и праздничный концерт. По старинному обычаю всех гостей встречали хлебом с солью. После исполнения гимна Nouse Inkeri («Вставай, Ингрия») Вильё Остонен рассказал о Пудостьском поселении и деятельности местного отделения Инкерин Лиитто. Гостей приветствовали заместитель главы администрации Гатчинского района **Людмила Николаевна Нещадим** и глава администрации Пудостского сельского поселения **Роман Олегович Дерендяев**. Праздничный концерт был многоплановым: выступала местная самодеятельность, коллективы из Гатчины, фолькгруппа «Корпи» и «Пиетарин куоро». **Владимир Кокко** рассказал о новых книгах, посвящённых истории ингерманландских финнов, а **Александр Кирьянен** – об исторических корнях праздника Инкерин Пяйвя, о 90-летии со дня подписания 14.10.1920 Тартуского мирного договора и его роли в истории ингерманландских финнов.

Я отметил, что Инкерин Лиитто также создалось в октябре 15 числа, а ещё третье воскресенье октября – Международный день коренных народов. Ингерманландские же финны до настоящего времени не входят в число малочисленных коренных народов России. 400-500 лет назад и Финляндии как государства не было. Так что мы, финны – инкери, непонятно откуда появились, если смотреть с юридической точки зрения. Несмотря на такую парадоксальную ситуацию, Инкерин Лиитто принимало активное участие в создании Центра коренных народов Ленинградской области и сейчас добивается принятия закона о коренных народах Ленинградской области.

Праздник Inkerin Päivä отмечался также в Сосновом Бору и Ломоносове, причём в обоих случаях одними из организаторов были местные муниципалитеты. Праздник приобретает региональный характер. Надо его сделать областным.

По инициативе пастора Сворицкого прихода **Павла Валентиновича Крылова** вечером 4 октября, в преддверии Inkerin Päivä, состоялось возложение цветов, свечей, торжественный молебен у памятника «Основателям Петербурга» в Сампсониевском парке позади Сампсониевского собора. Этот памятник 5 знаменитым архитекторам, создателям Петербурга, был открыт в начале 1990-х годов. Сейчас он влачит жалкое существование. Все медные детали, включая барельефы зодчих, сорваны. Остались лишь дырки от креплений. А сколько наших финнов-инкери полегло при строительстве города. Можно считать, что это памятник и нашим предкам. Я считаю, что было бы хорошей традицией ежегодно 4 октября в 19.00 в канун Inkerin Päivä встречаться в Сампсониевском парке и помянуть… У каждого найдётся кого помянуть.

А. И. Кирьянен

Конференция финно-угорских народов

19-22 ноября в Саранске состоялась промежуточная конференция «Реализация решений 5-го Всемирного конгресса финно-угорских народов», а также заседание совета Ассоциации финно-угорских народов России. Мы, 4 участника конференции, прибыли на поезде в Саранск 19.11 утром и уже в 11.00 началось заседание совета АФУН. Председателем Ассоциации является **Пётр Николаевич Тултаев**, заместитель Председателя Правительства – Министр культуры Республики Мордовия, член Консультативного комитета финно-угорских народов. В повестке дня были следующие вопросы: информация АФУН о проделанной в 2010 году работе, о планах на 2011 год и информация представителей регионов.

Я не вхожу в состав совета, но был приглашён на заседание. В разном, я отметил, что в настоящее время мы добиваемся включения финнов-инкери в реестр коренных малочисленных народов России. Была высказана почти единодушная поддержка со стороны АФУН. Только представитель манси высказалась о нецелесообразности расширения списка коренных народов. Понять можно – пирог один. Было также предложено, чтобы отделение АФУН Ленинградской области и Санкт-Петербурга, как субъектов федерации, провело собрание о включении меня в состав совета общероссийской ассоциации и тогда официальное письменное предложение о статусе народа будет исходить от члена совета.

После заседания совета АФУН нас повезли в Мордовэкспоцентр на открытие выставки-ярмарки промыслов и ремёсел финно-угорских народов России «Тев». Несколько огромных ангаров были

заставлены изделиями народных промыслов разных регионов. Всех гостей встречали эрзянские и мокшанские фольклорные коллективы.

После обеда поехали в Ардатовский муниципальный район, главный центр изготовления валенок в России. Мы участвовали в празднике валенок в селе Урусово. В спортивном зале местной школы стояли столы, за которыми работали валенковаятели, причём работа была на разных стадиях изготовления. При желании можно было и самому попробовать изготовить валенок. Затем была лотерея с розыгрышами мелких призов и буклетов, а также нескольких пар валенок. Идея очень хорошая – лотерея не дорогая, но часть расходов покрывает.

На следующий день началась конференция, пленарное заседание которой проходило в Колонном зале Дома Республики. Число участников – 84. Конференцию открыл заместитель председателя Госсовета Республики Коми, председатель ККФУН **Валерий Петрович Марков**. Участников конференции приветствовал председатель правительства Республики Мордовия Валентин Васильевич Конаков.

Директор Департамента межнациональных отношений Министерства регионального развития РФ **А. В. Журавский** рассказал о защите языковых прав на примере Шотландии и Уэльса. Язык один – английский, но для сохранения Великобритании как федеративного государства приняты специальные законы относительно местных языков Шотландии и Уэльса. Остановился Александр Владимирович также на праздновании 200-летия вхождения Финляндии в состав России и на роли финского языка (от себя отмечу, что в Финляндии праздновали 200-летие первой государственности, а именно, Великого Княжества Финляндского). По поводу роли финского языка интересно проследить, приобретёт ли финский язык какой-либо статус в России или, хотя бы, на северо-западе России. Нам надо держать ухо востро и активно участвовать в этом процессе.

В отчётном докладе председатель ККФУН В. П. Марков остановился на координационной деятельности Консультативного комитета и на выполнении резолюции 5-го Всемирного конгресса в следующих областях: этнополитика и право; языковые права и образование; культура; СМИ и информационные системы; демография, здравоохранение и экология. Мы с Ольгой Коньковой также послали отчёты о деятельности за 2009-10 годы. В докладе В. П. Маркова были отмечены наши новые формы работы: мобильная школа, фестивали малочисленных народов, работа группы реконструкции костюма.

На пленарном заседании было дано слово представителям каждой страны. От венгров выступил посол Венгрии в России **Дьёрдь Нановски**. Он остановился на литературе и издательской деятельности, а также сообщил, что очередной 6-й Всемирный конгресс финно-угорских народов пройдёт в Венгрии в конце августа 2012 года на берегу озера Балатон. Председатель Совещательной комиссии поддержки финно-угорских народов **Сеппо Лаллукка** (Финляндия) отметил, что финно-угорские народы в основном малочисленные. Поэтому целесообразно проводить политику языковых гнёзд, главным образом, в детских садах.

Тыну Сейленталь, доцент кафедры уральских языков и хунгарологии Тартуского университета рассказал об обучении национальным языкам в Эстонии, а также наградил **Татьяну Ефимову** из деревни Лужицы Кингисеппского района дипломом за заслуги перед водским народом. В Эстонии вводится новый государственный праздник – третья суббота октября – День коренных народов. От финно-угров России выступил **Пётр Николаевич Тултаев**, мокша, председатель АФУН России.

Бьёрн Сеппола, специалист Союза квенов Норвегии рассказал, что в Норвегии около 30 тысяч квенов, финнов по происхождению, и они добиваются признания квенов национальным меньшинством Норвегии. В Норвегии квены с XVI-XVII веков, также как ингерманландские финны на южном берегу Финского залива и по берегам Невы. Квены нас поддерживают в стремлении заполучить соответствующий статус народа. Если органы государственной власти не признают статус наших народов, то их предложение – добиваться этого через международно-правовые структуры. Совместно можно многое осилить.

Во второй половине дня проходили заседания секций. Я присутствовал на секции Этнополитика и право, языки и образование, которую вели **Хейкки Талвитие**, председатель общества «Финляндия – Россия»; **Зинаида Строгальщикова**, старший научный сотрудник сектора этнографии Института языка, литературы, истории Карельского научного центра Российской академии наук; **Александр Лузгин**, Министр по национальной политике Республики Мордовия. В течение двух дней работы было 20 выступлений. Они были посвящены следующим вопросам: Новая программа стратегии развития эстонского языка. Детская программа в Коми Республике. О деятельности организаций финнов-инкери и отсутствии у народа статуса – «коренной малочисленный». В дополнение к моему сообщению ведущая секцию З. И. Строгальщикова добавила, что в Карелии был инициирован этот вопрос, но получили отрицательный отзыв от института этнологии Карелии.

Агеева из Нарьян-Мара рассказала о самодийских народах: ненцах, селькупах, нганасанах и об их современном положении. Ректор Мордовского университета **В. Ф. Тергяшов** отметил проблему самокультурного самоопределения в условиях большой рассеянности. Национально-культурная автономия – важнейший институт гражданского общества. Необходимо использовать потенциал закона об автономии. **В. А. Юрченков** (мордва) рассказал о книге «Финно-угорский национализм и гражданская консолидация в России. Этнополитический анализ» (авторы Шабаев Ю. П., Чарин Н. М. СПб-М, 2010, 309 стр.). Книга вышла под грифом Российской академии наук. Я, Кирьянен, этой книги не читал, но судя по названию – прочесть следует. **М. И. Утребов** остановился на эгоизме республик, которые забывают про свои диаспоры. Он также отметил фальсификацию истории в вышеупомянутой книге Шабаева и Чарина. Это некоторые сведения о работе секции.

В третий день работы конференции были подведены её итоги и принят итоговый документ – рекомендации Международной конференции «Реализация решений 5-го Всемирного конгресса финно-угорских народов». В преамбуле итогового документа участники конференции заявили о своей приверженности задачам сохранения и развития финно-угорских и самодийских народов и их культур, как части достояния мировой цивилизации.

Активизировалось Межпарламентское сотрудничество Венгрии, России, Финляндии и Эстонии по обсуждению проблем финно-угорских народов, продолжается действие государственных программ по поддержке языков и культур родственных народов Финляндии, Эстонии, Венгрии и комплексных мер поддержки Россией финно-угорских народов Российской Федерации.

Продолжается работа молодёжных общественных движений, активизировалась деятельность Ассоциации финно-угорских народов Российской Федерации.

Участники международной конференции «Реализация решений 5-го Всемирного конгресса финно-угорских народов» считают необходимым:

В области этнополитики, права, языка и образования:

— обратить внимание органов власти стран, в которых проживают финно-угорские народы, на более эффективную реализацию основных положений Европейской Хартии региональных языков и языков меньшинств;

— активизировать участие национальных и неправительственных организаций финно-угорских народов в формировании образовательной политики на государственном уровне;

— проанализировать ситуацию с ликвидацией малокомплектных школ в сельской местности в регионах проживания финно-угорских народов с целью определения последствий для их этнического развития.

В области культуры, здоровья и экологии:

— признать в качестве приоритетного направления культурной политики развитие профессионального искусства на основе традиционной культуры, включая элементы этнической культуры финно-угорских народов в современные культурные процессы;

— расширять и укреплять связь межрегиональных и международных культурных контактов между финно-угорскими народами, используя различные формы, в том числе, проведение памятных и юбилейных дат национально-государственных образований, семинаров, фестивалей;

— продолжить работу по изданию международного научно-практического журнала «Здоровье, демография, экология финно-угорских народов».

В области молодёжной политики:

Участники конференции, осознавая, что для каждого народа молодёжь является той основой, на базе которой осуществляется связь между поколениями, возрождение и развитие национальной культуры, языка, традиций, считают необходимым:

— привлекать внимание молодёжи к существующим проблемам развития языков и традиций финно-угорских народов;

— поддерживать творческую и деловую активность финно-угорской молодёжи, включая молодёжные страновые организации и ассоциации;

— молодёжным организациям обратить внимание на необходимость поиска путей дальнейшего расширения взаимодействия и сотрудничества, толерантного отношения к народам и конфессиям.

Это краткое содержание итогового документа конференции.

А. И. Кирьянен

ЛЮДИ ИНГЕРМАНЛАНДИИИ

Геолог Сергей Лугов

Сергей Филиппович Лугов родился в 1912 году в деревне Остров (Laukaansuu) Ямбургского уезда Санкт-Петербургской губернии (сейчас это Кингисеппский район Ленинградской области). Его родители – Филипп Терентьевич и Агриппина Ивановна – были коренные жители ижорского побережья; по-ижорски их звали Tereskan Filippa и Ogru. Их столетний кирпичный дом стоит на берегу реки Луги и сейчас, но принадлежит уже другим людям. Во второй половине 1990-х годов в деревне ещё помнили их деда, строителя дома, которого звали Tereska (Лугов Терентий). При виде этого дома (фасад в 8 окон) становится понятно, что жили Луговы по тому времени зажиточно. Конечно, это «богатство» далось не даром, а ценой труда и лишений. Именно это невеликое «богатство» стало, причиной выпавших на долю этой семьи испытаний.

Из автобиографии С. Ф. Лугова:

«Отец Лугов С. Ф. имел парусное судно грузоподъёмностью в 25 т, возил в Петроград дрова, песок, рыбу. До 1937 года занимался рыболовством, работал по найму. Сдавал в аренду часть дома. Арестован в 1937 году, осуждён. Умер в лагере в 1941 году. Посмертно реабилитирован».

В кругу своих Сергей Филиппович говорил, что отца хотели забрать ещё в 20-е годы, он убежал в Финляндию. Потом вернулся – к семье.

В деревне считают, что Филипп Лугов был забран ради дома (дом у них отобрали). Все дети – а их было пятеро: брат Кузьма, сёстры Евдокия, Наталья и Екатерина – к тому времени жили в Ленинграде. Старший – Кузьма в 1918 – 23 годах был в Красной Армии, потом жил в Ленинграде, закончил Политехнический институт в 1929 году, работал «на руководящих работах». Кузьма «был Сергею как отец».

Сергей Лугов учился в Ленинграде. Приехал на учёбу в 1927 году, поступил в «институт ускоренной подготовки при Ленинградском Горном институте». Закончил в 1932 году (учился 2 года). Присвоено звание: «техник-геолог». Работал на геологических работах в разных должностях – от коллектора до главного геолога. Учился вновь в Горном институте в 1938-40 годах, и закончил его с дипломом в 1940 году.

В годы войны С. Ф. Лугов занимался разведкой месторождений золота, был награждён орденом Красного Знамени. До 1954-55 года С. Ф. Лугов постоянно был «на северо-востоке» – местом его работы были Чукотка, Колыма, Магаданская область. Основными направлениями его работы были разведка олова и металлогения.

С 1955 года С. Ф. Лугов жил в Москве. Работал в МинГео, начальником отдела. Одновременно занимался учёной работой в ЦНИГРИ (Центральный Научно-исследовательский Геологоразведочный Институт). Защитил кандидатскую диссертацию в 1951 году. Дальнейшие вехи жизни С. Ф. Лугова – это ступеньки роста учёного: доктор геолого-минералогических наук (1963), учёное звание профессора на кафедре полезных ископаемых (1969). С 1964 года С. Ф. Лугов работал в ВИМС (Всесеюзный Институт Минерального Сырья). Днём работал в министерстве, преподавал вечером.

Долгая жизнь учёного-геолога, ижора из деревни Остров, закончилась 18 декабря 2002 года.

Судьба других членов этой семьи сложилась так.

Кузьма с 1941 по 46 год был в действующей армии. После войны работал жил в Ленинграде, умер в 1973 году.

Сестра Наталья была учительницей начальной школы в Острове, потом была замужем за эстонцем Виро, последнее время жила в Москве. Умерла в 1976 году.

Сестра Евдокия жила в Ленинграде – и до войны, и в блокаду, и после войны.

Сестра Екатерина – тоже всё время жила в Ленинграде.

Мать жила дома – до войны, и под немцами, была в Финляндии, вернулась, жила в Ленинграде у Кузьмы. Долго жила в Ленинграде нелегально – без прописки (ей не давали прописку). Когда к ним приходили с его работы, её прятали в шкаф.

Кузьма – участник войны, дошёл до Берлина, был в рейхстаге. Он хлопотал прописать мать у себя в Ленинграде, но получал отказ. Ему сказали: «и тебе разрешается (жить в Ленинграде – А.К.) только потому, что был на фронте».

Сергей Лугов не распространялся о своём происхождении, и об ижорской части его жизни не знали, видимо, ни его коллеги, ни близкие – исключая брата, сестёр и деревенских знакомых (вдова С. Ф. Лугова тоже ничего не знала об ижорах). Сфера деятельности С. Ф. Лугова, как можно видеть, не связана с теми реалиями, которые он знал с детства. И всё же можно думать, что в его судьбе определённую роль сыграли традиционное воспитание, природное «чухонское» упорство, а также характерный для ижор «москвоцентризм» (vennäimielisyys). Вместе с тем, «московский ижор» С. Ф. Лугов до конца жизни не терял связей с родной деревней, где его помнили и уважали.

Происхождения своей фамилии С. Ф. Лугов достоверно не знал. Он предполагал, что фамилия Лугов – по реке Луге, на берегу которой был их дом (ср. река Луга – фин. Laukaa, иж. Laukaa или Lauvas; житель деревни Остров назывался laukaalaine). О том, что это искусственная фамилия, говорит и тот факт, что такой фамилии не было больше ни у кого во всей округе. Примечательно, что в деревне Остров была и фамилия Лаукканен.

О профессиональной деятельности С. Ф. Лугова скажем словами его коллег.

Из статьи в журнале «Отечественная Геология» № 1/2003:

Основная геологическая деятельность С. Ф. Лугова с 1931 года была посвящена геологии и металлогении Северо-Востока страны. Изучением оловоносности территорий и оловорудных объектов он многие годы занимался как полевой геолог, а затем как начальник рудного отдела Главного управления Дальстроя. Его значительный

С. Ф. Лугов

вклад в открытие и разведку месторождений олова, ставших основой горнодобывающей промышленности России, получил широкое признание. Свой богатейший опыт С. Ф. Лугов использовал, работая в аппарате Геологического комитета – Министерства геологии и охраны недр СССР в 1956 – 1964 гг. в должностях главного геолога Главгеологоразведки и начальника отдела металлов.

После защиты докторской диссертации в ноябре 1964 года С. Ф. Лугов вплотную занялся научно-исследовательской работой во Всесоюзном научно-исследовательском институте минерального сырья (ВИМС), где создал металлогеническую школу, развивая наследие таких корифеев российской геологической науки, как С. С. Смирнов, О. Д. Левицкий, Е. А. Радкевич.

С. Ф. Луговым разработана уникальная геологическая система длительной эволюции оловообразования в истории формирования земной коры, установлены важ-

Дом Лугова в деревне Остров. 2007 год

нейшие закономерности образования и размещения оловорудных объектов, предложена одна из лучших и широко используемых классификаций ведущих промышленных типов месторождений, созданы научные основы и методология их прогноза, поисков и оценки. Научной и практической деятельностью С. Ф. Лугова и его учеников и последователей был дан мощный импульс развитию геологоразведочных работ на олово, которые привели к открытию новых рудных районов и многих месторождений, что обеспечило создание мощной минерально-сырьевой базы.

В качестве эксперта С. Ф. Лугов оказывал научно-методическую помощь в проведении геологоразведочных работ на олово в ГДР, ЧССР, МНР. Он был членом РИСо «Недра», членом редколлегии журнала «Геология рудных месторождений, членом специализированных Учёных Советов ВИМС и ИГЕМ АН СССР. Результаты многолетних исследований С. Ф. Лугова опубликованы более чем в 200 работах – отчётах, статьях и монографиях. Им подготовлены 25 кандидатов геолого-минералогических наук, многие их которых стали докторами наук.

За многолетнюю плодотворную деятельность С. Ф. Лугов был награждён орденом Трудового Красного Знамени и медалями.

Из научного наследия С. Ф. Лугова назовём несколько книг:

1. Геология месторождений олова зарубежных стран. М. 1969
2. Закономерности формирования и размещения оловорудных месторождений северо-востока СССР. М. 1972 (соавтор)
3. Оловоносность Охотско-Чукотского вулканогенного пояса. М.: «Недра», 1974 (соавтор)
4. Основные типы оловорудных районов. М. 1976
5. Поиски, разведка и оценка коренных месторождений олова. М.: «Недра», 1983
6. Геология оловорудных месторождений СССР. М.: «Недра», 1986 (под ред. / гл. ред.)

По словам вдовы и коллеги С. Ф. Лугова – Евгении Михайловны Поповой, С. Ф. Лугов занимался также геологией месторождений урана («организатор и руководитель первых геологоразведочных работ на радиоактивные руды на северо-востоке»). Об этом, в частности, говорится в книге «Путь к урану» под ред. Лапина (1991), а также в книге «Первопроходцы», вышедшей в 1990-х годах.

Материал подготовил А. Крюков

В подготовке этого материала принимала участие **Е. М. Попова**.

Сокращения:

Мингео = Министерство Геологии

ЦНИГРИ = Центральный Научно-исследовательский Геологоразведочный Институт.

ВИМС = Всесеюзный Институт Минерального Сырья.

РИСО = Редакционно-издательский Совет

ИГЕМ = Институт геологии рудных месторождений, петрографии, минералогии и геохимии АН СССР

НОВАЯ КНИГА

О. И. Конькова, В. А. Кокко. Ингерманландские финны. Очерки истории и культуры

(СПб: МАЭ РАН, 2009. – 164 с.) Академическая научно-популярная серия «Коренные народы Ленинградской области». Книга издана при поддержке Комитета по информационно-аналитическому обеспечению Ленинградской области и ОАО «Компания Усть-Луга».

Конец 2009 года ознаменовался выходом в свет «трилогии» О. И. Коньковой – «Ингерманландские финны» (в соавторстве с В. А. Кокко), «Ижора» и «Водь». Появление этих книг вызвало много толков среди участников «Инкерин Лиитто». По отзывам людей можно заключить, что воспринимают эти книги с интересом. Наиболее благосклонно публика восприняла книгу «Ингерманландские финны» – её люди покупают, несмотря на немалую цену (300 рублей). Хотя при этом отмечают, что это «книга для тех, кто совсем уже ничего не знает». Похоже, авторы недооценили уровень своих читателей.

Книга представляет собой компиляцию из разных источников; новых открытий в ней нет. Главным событием можно считать появление большой книги об ингерманландских финнах на русском языке, адресованной их потомкам. Насколько можно понять, задачей авторов было создать «народную книгу», т.е. книгу, доступную для читателей разного возраста и разного образовательного уровня.

Судя по широте освещённых в книге вопросов, книга может претендовать (весьма условно) на некоторую полноту. Довольно обстоятельно написаны главы «Хозяйство и традиционные занятия», «Деревни и дома», «Одежда», «Семейные обряды», «Календарь и народные праздники». Правда, написанное в этих главах обнаруживает в большей мере пересказ опубликованных источников, чем знакомство с реальным материалом (больше отражены реалии конца XIX – начала XX веков, чем то, что помнят и знают люди). Создаётся впечатление, что у авторов просто недостаточно знаний о довоенной, послевоенной, да и современной Ингерманландии.

Глава «История» написана слишком популярно – что называется, по самым верхам. Об «Инкерин Лиитто» написано субъективно; в отношении успехов «Инкерин Лиитто» желаемое выдаётся за действительное (с.28-35). Глава «Национальный характер» содержит произвольные расуждения (с. 37); подачу материала на с. 37-41 нельзя назвать серьёзной. Так, на с. 39 (вверху) непонятно, о какой переписи населения идёт речь (инкериляйны – это 1926 год), какое «этносоциологическое обследование» проводилось в 2007 году (кто проводил? источник? репрезентативность?).

В книге немало неточностей, есть и фактические ошибки. Город Нюен по-русски назывался Канцы, а не Шанцы (с.8). Николай Пеллинен был не бессменным, а вторым директором сельхозтехникума в Рябово (с.15). Вроде бы пустяки, но для учёных людей несолидно. Достаточно строгий, почти безупречный научный стиль разнообразят фантастические утверждения, как напр. «алкоголя финны употребляли меньше других» (с.37), тогда как в действительности пьянство было тяжёлой проблемой; «хутора почти повсеместно сменили деревни» (там же), про Юханнус 1991 года (с.28) и др. Налицо отсутствие научной редакции.

В книге встречаются ошибки в написании фамилий (с.10), искажённые названия деревень (с.10, 56, 69), нелепые транскрипции – Кельтто, киэли (с.43), хэнки и сиэлу (с.97), вальвоттайя и юонъиткеттайя (с.90, 103), Кайява (с.132) и др.

Помещённые в конец книги главы «Фольклор», «Язык и литература», «Религия» едва обозначают заявленные темы и связанные с ними вопросы.

Книга обильно иллюстрирована; многие замечательные фотографии публикуются впервые (с.14-15, 46, 49, 52-58, 86-91, 114). Вместе с тем очень многие фотографии (с.23, 48, 61, 69, 73, 94, 96, 99, 102, 105, 118, 122, 127, 132, 144) повторяют опубликованные в книге А. Хямяляйнена Kadonnutta Inkeriä (1944). Такое обильное цитирование вряд ли оправдано. В книге есть фотографии, не имеющие отношения к ингерманландским финнам (с.41).

Об упущениях говорить нет смысла – их перечень занял бы слишком много места. Известно, что авторы книги были ограничены в объёме, продиктованном спонсорами. Выступая с презентацией книги, В. А. Кокко сожалел, что за рамками книги остались целые темы и даже написанные главы (обстоятельства ингерманландских финнов после войны). Вместе с тем, очевидно, что достаточно большой объём книги позволял авторам сбалансировать и изложить материал более тщательно. Трудно понять, чего не хватило авторам – времени или терпения. Также очевидно, что авторы хорошо подготовлены в одних вопросах, но «плавают» в других. Представляется, что создание книги об ингерманландских финнах разумно было бы доверить коллективу авторов.

Достигнутый результат – скорее опыт, чем удача. На будущее примем во внимание: хочешь сделать хорошую книгу – не связывайся с кем попало. И не спеши.

А.Крюков

ПРОБЛЕМА

Что нового на Митрофаниевском?

О судьбе Митрофаниевского кладбища, расположенного в Петербурге – отчасти в Адмиралтейском, отчасти в Московском районах – мы писали в № 4 (069) в декабре 2008 года. Прошло два года. Что изменилось?

Напомним историю вопроса. Часть Митрофаниевского кладбища (около 7-ми гектаров) составляло лютеранское кладбище, основанное как финское, бывшее до 1917 года в собственности финского прихода церкви Святой Марии в Петербурге. Отсюда понятна озабоченность прихода Св. Марии и финской общественности Петербурга судьбой Митрофаниевского кладбища.

Проблема Митрофаниевского кладбища долгое время была латентной: с 1950-х годов оно превратилось в пустырь, а впоследствии – в складскую зону и свалку. На протяжении всего этого времени городские власти видели проблему, но не брались за её решение.

В 2000-х годах власти города (далее в тексте – «город») решились на беспрецедентное решение – перепланировку территории Митрофаниевского кладбища с целью его застройки. Это решение (о котором общественности стало известно в 2007 году) вызвало значительное протестное движение, в процессе которого возник Митрофаниевский союз – объединение потомков лиц, похороненных на Митрофаниевском, без различия вероисповедания и наций, в также людей, неравнодушных к сохранению Митрофаниевского некрополя. Они принадлежат к нескольким религиозным общинам – православной, старообрядческой, лютеранской и даже католической (многие поляки похоронены на православной и лютеранской частях кладбища). На Митрофаниевском кладбище похоронены представители различных этнических общин: русские, финны, шведы, латыши, немцы, эстонцы, поляки. Потомки похороненных на Митрофаниевском кладбище проживают в Петербурге, в Москве, в других местах России, а также за пределами России – в Европе и в Америке. Настойчивое стремление определённых кругов застроить Митрофаниевское кладбище имеет перспективу сделать вопрос защиты Митрофаниевского некрополя международной проблемой.

А теперь – новейшая история. 26 февраля 2009 года на территории Митрофаниевского кладбища состоялось выездное заседание профильных комитетов Правительства С.-Петербурга во главе с председателем Комитета по Градостроительству и архитектуре (КГА) **Ю. Е. Киселевой**, с участием представителей общественных организаций и религиозных общин, по вопросу сохранения от застройки и благоустройства территории Митрофаниевского некрополя. Присутствовало и руководство Московского административного района С.-Петербурга, на территории которого находится большая часть Митрофаниевского православного и вся территория Митрофаниевского лютеранского (Финского) кладбища. В этой встрече участвовали представители прихода Св. Марии (**П. Сойтту**), Инкерин Лиитто (**А. Коркка**, **А. Крюков**), международной ингерманландско-финской общественности (**Э. Лухтонен**). По результатам встречи были приняты обращения к администрации города (в лице председателя КГА) от прихода Св. Марии и Инкерин Лиитто, выражающие несогласие с планами застройки кладбища, и содержащие предложения по благоустройству его территории. Обращение от Инкерин Лиитто принято на совете ИЛ, подписал председатель ИЛ **А. Кирьянен**. Обращение от прихода Св. Марии подписал епископ Церкви Ингрии **А. Кугаппи**.

В дальнейшем в некоторых рабочих совещаниях Митрофаниевского союза, а также во встречах с председателем принимали участие **П. Сойтту**, **А. Коркка** и **А. Крюков**.

Время не стоит на месте. Внешне ситуация на Митрофаниевском кладбище пока не изменилась – его не застраивают. Участники Митрофаниевского Союза продолжают активные действия. От прихода Св. Марии в мероприятиях Митрофаниевского Союза участвует П. Сойтту (по поручению епископа Церкви Ингрии **А. Кугаппи**).

О последних новостях рассказывает заместитель председателя Митрофаниевского Союза, редактор журнала «Санкт-Петербургские Епархиальные ведомости» **Илья Попов**:

— После выездного заседания на Митрофаниевском кладбище Комитет по Градостроительству и архитектуре (КГА) согласился с тем, что необходимо провести историко-культурную экспертизу территории Митрофаниевского (православного и лютеранского) кладбищ, и инициировал выдачу Комитетом Государственной инспекции по охране памятников истории и культуры (КГИОП) задания «Митрофаниевскому Союзу» на проведение экспертизы. До этого власти заявляли, что экспертиза нужна, так как не известно, есть ли на территории Митрофаниевского кладбища в земле останки людей (а здесь с 1831 по 1944 гг. было похоронено около 400 000 человек). Проведение экспертизы «город» возложил на заинтересованную сторону – т. е. на Митрофаниевский Союз. Экспертиза в течение года была сделана, проведена огромная архивная работа, подняты практически все документы петербургских архивов, и её результаты (4 тома) были переданы в КГИОП. Однако, дважды – в феврале и (после доработки) в мае 2010 года, результаты её под различными благовидными предлогами КГИОП так пока и не признал. По разным источникам установлены имена около 100 000 людей, похороненных на Митрофаниевском кладбище (в т.ч. более 200 имен горожан, похороненных на лютеранском кладбище). Среди погребённых на лютеранском кладбище – преимущественно уроженцы Великого Княжества Финляндского – финны и шведы, а также петербургские немцы, ингерманландцы, шведы, латыши, эстонцы.

27 ноября 2010 года в Финляндии, в ратуше города Хельсинки прошёл семинар памяти Афанасия Фета (190 лет со дня его рождения). Это было мероприятие, организованное Российским Дворянским Собранием Финляндии (которое составляет часть общего Дворянского собрания Финляндии). Организатором семинара была **Вероника Шеншина**, председатель Российского дворянского собрания Финляндии (родственница Афанасия Фета). Это мероприятие было использовано как площадка для озвучивания в Финляндии проблемы сохранения Митрофаниевского некрополя (там похоронена сестра Афанасия Фета). На семинаре были официальные лица – российский посол в Финляндии **Александр Румянцев**, шведский посол в Финляндии **Юхан Моландер**. Многих удивило и заинтересовало наличие данной проблемы.

В начале декабря 2010 года КГА в лице его председателя **Ю. Е. Киселёвой** озвучил принципиальное согласие «города» на создание мемориальной зоны (т. е. зоны зелёных насаждений) на пяти гектарах северной части Митрофаниевского кладбища (православного). Это означает, что за основную часть православного и за лютеранское кладбище нужно ещё бороться. Теперь это касается только территории Московского района – поскольку участок, который удалось отстоять, полностью находится в Адмиралтейском районе.

На сегодняшний день сохраняются следующие опасности.

Основная опасность – со стороны властей города – это угроза застройки (согласие «города» на мемориальную зону может быть тактическим ходом). Другая опасность – со стороны отдельных лиц, стремящихся облегчить властям застройку Митрофаниевского кладбища. Третья опасность – «приватизация земли с покойниками». Многие арендаторы приватизировали свои временные постройки – ангары, сараи, будки – и стремятся к приватизации земли. Ещё одна опасность – возможность возрождения действующего кладбища (от «города» можно ждать и этого). Поэтому мы в официальных переговорах называем Митрофаниевское кладбище историческим Митрофаниевским некрополем.

У КГиА сложилось мнение, что финскую общину устраивает ***несохранение*** Финского кладбища. Это мнение сложилось после знакомства **Ю. Е. Киселёвой** с проектом **А. Коркка**.

Вспоминаем историю: в 2009 году к председателю комитета по градостроительству и архитектуре **Ю. Е. Киселёвой** приходил **Арви Коркка** с проектом «мемориального центра», по которому почти вся территория лютеранского кладбища идёт под застройку. Из этого проек-

ПРОБЛЕМА

та в КГиА поняли, что финскую общину, Финскую Церковь и финское общество в целом устраивает ***несохранение*** кладбища как мемориального места. Сходная ситуация у старообрядцев, среди которых не так давно возникли «активисты», предлагающие выкопать фундамент их собора и перенести его на другое место.

Позиция, которую мы считаем правильной: мемориальный парк; поэтапная очистка «городом» всей территории некрополя от арендаторов; создание наблюдательного координационного совета (лучше международного), в который входили бы авторитетные люди. Финансовой деятельности здесь не требуется – только наблюдение.

Важно понять, что планируемая застройка Митрофаниевского некрополя абсолютно незаконна – она нарушает федеральные законы России (ФЗ-8 – Федеральный закон «о погребении и похоронном деле»), по которым места погребения не подлежат застройке, а на их месте могут быть только зелёные насаждения. Отсюда наша идея Митрофаниевского мемориального парка-дендрария.

Что нужно делать сегодня, чтобы не допустить застройки финского кладбища?

– давать подробную информацию об этом деле по частным каналам – в т. ч. в Финляндию и Швецию;

– очень желательны частные обращения – на имя Президента России, в Генеральную прокуратуру России и прокуратуру СПб, на дипломатические представительства (Финляндии в России и России в Финляндии);

– желательна внятная позиция Инкерин Лиитто и Церкви Ингрии в защиту Митрофаниевского некрополя (регулярно подтверждать свою позицию);

– бдительность! Застройщики и «город» пытаются расколоть позицию религиозных и общественных организаций при помощи «своих людей»;

– архивная работа: поиски информации о похороненных на лютеранском (Финском) Митрофаниевском кладбище в приходском архиве церкви Святой Марии (можно думать, что он находится в Национальном Архиве Финляндии – во всяком случае известно, что в 1930-х гг. архив был, к счастью, спасен от уничтожения и вывезен из СССР в Финляндию, а шведского прихода – в Швецию). Сведения о том, кто и где был похоронен (поимённо), находятся в отдельном разделе «об умерших» метрических книг финского прихода Святой Марии и шведского – Святой Екатерины. В архивах Петербурга есть такие книги всех лютеранских приходов Петербурга, включая немецкие, эстонский, латышский; финского и шведского прихода - с 1840 по 1880-й год, но позднейшие книги по шведскому и финскому приходам отсутствуют, вывезены. Там же, в архивах прихода, могут находиться планы кладбища с участками. В архивах СПб целый ряд ценных планов Финского кладбища найдены, но в архиве церкви св. Марии могут обнаружиться и более подробные рабочие планы и документы по кладбищу, с показанием мест захоронений и дорожек, как это уже найдено по Митрофаниевскому православному кладбищу. В Петербурге таких подробных планов не обнаружено – и это после большого поиска.

Важно понять, что бездействие не приведёт к позитивным результатам. Непротивление злу – опасная ошибка. Успеха действующим!

Материал подготовил
А. Крюков

НАМ ПИШУТ

День води, день ижоры

18 декабря в Доме культуры поселка Усть-Луга Кингисеппского района состоялся «День води». Этот праздник вожане отмечают уже второй год. В этот день традиционно отметили дипломами и памятными подарками людей, которые своими силами и участием стараются сберечь и развивать культуру водского народа: Ефимову Татьяну Викторовну, Савельеву Зинаиду Андреевну, Ленивенко Нину Александровну и других.

Как всегда гостей праздника порадовал детский водский ансамбль «Линнуд» Кракольской школы. Отрадно отметить, что с каждым годом мастерство группы повышается, а репертуар заметно обогащается. Из Санкт-Петербурга поздравить вожан приехала фолькгруппа «Корпи», в репертуаре которой также есть немало водских песен.

Официальной частью «Дня води» стал круглый стол по вопросам сохранения и развития водской культуры. Обсудили проблемы, каждый мог высказаться о наболевшем. Одной из важнейших тем круглого стола стало обсуждение строительства нового водского музея. Представители власти пообещали местным жителям, что музею быть.

На следующий день эстафету приняли ижоры на Сойкинском полуострове. 19 декабря у них прошел зимний праздник «Talvi-Miikkula» (Никола Зимний). Всех гостей праздника собрал Вистинский Дом культуры. Активистам вручили дипломы за вклад в развитие ижорской культуры. Праздник украсили творческие коллективы «Сойкинские напевы», «Рыбачка», «Talomerkit» и «Корпи». Ижорским песням не было конца – одним из самых эмоциональных моментов стало исполнение всеми ансамблями ижорской песни «Läksin raukka raatamaa». Казалось, пел весь зал! Песни – одна из ярчайших черт ижорской культуры, и приятно, что сегодня они сближают представителей этого малого народа.

В тот же день обсудили и проблемы, с которыми сегодня сталкивается ижорское движение. Самой острой проблемой оказался вопрос, связанный с языком, который постепенно угасает и используется лишь изредка старшим поколением. И для того, чтобы изменить ситуацию в лучшую сторону с 2011 года, планируется организовать занятия среди детей по ижорскому языку в деревне Вистино. Надеемся, что будет немало желающих изучать язык своих предков.

Никита Дьячков
с. Краколье

От редакции: местные активисты отмечают, что мероприятие не согласовано с Обществом водской культуры. Мероприятие организовали местные соцкультработники по указке «сверху». В роли «спасателей води» выступают деятели, которые не появляются подолгу, а затем ведут себя по-царски. Они награждают местных жителей, а сами не знают за что. Это порочная практика.

Что это, Бэрримор?

Такие граффити – не редкость в Петербурге. Для жителей нашего города – загадка, кто их пишет. И с какой целью. Многие видят – и не понимают, кое-кто возмущается. Никакого интереса у людей такие заявления, похоже, не вызывают.

У кого-то запросто может зародиться мысль, что эти граффити – дело рук каких-нибудь сепаратистов-националистов. Типа басков или курдов (прошу прощения у тех и других). Или кровожадных финнов, которые собираются вырезать мирных жителей.

Попробуем всё же подумать, кто такие авторы этих надписей, и что им надо. Настенных надписей в городе много, и все они так похожи, что как будто написаны одной рукой. Слова разные (Сталин-Берия-Гулаг, НБП, и т. п.), суть одна: пустые слова. Невозможно представить, чтобы подобным делом занимались взрослые люди. Скорее, это дело рук молодых людей.

Также очевидно, что эти надписи не имеют отношения к местным финнам. Хотя бы по той причине, что никакой местной финской молодёжи просто не существует. Да и вообще никакой местной финской активности без микроскопа не увидишь. Местные финны ведут себя настолько незаметно, что в их существовании уже можно сомневаться.

Обратим внимание на странные знаки под буквами. Похоже, что перед нами – дело рук новых язычников, которые зацепились за слово Ингрия. Если так, то хочется сказать: ребята, зачем вам Ингрия? Что вы о ней знаете? И откуда? Из интернета? Хотите быть оригинальными, учите языки (китайский, арабский), тренируйтесь, зарабатывайте. А Ингрию оставьте в покое. Ей и без вас тошно.

Иван Мустин
Петербург, Гражданка

Том 10-й – и не последний

В октябре 2010 года состоялась презентация 10-го тома «Ленинградского Мартиролога». Том освещает судьбы неправосудно осуждённых и казнённых с мая по сентябрь 1938 года. Вот кого впору назвать великомучениками. Книга вызывает из забвения жителей ушедшего в прошлое Ленинграда. Перед нами проходят вехи жизни обычных, в большинстве – несомненно – честных и порядочных людей. Здесь настоящий интернационал: русские, немцы, поляки, эстонцы, финны – нерусские составляют до половины всех арестованных летом 1938 года. Это было настоящее избиение «нацменов». Поражает целеустремлённость сталинского «правосудия», выполнявшего непонятную нам дьявольскую задачу.

Историю и содержание событий далёкого 1938 года поясняет редактор и составитель «Ленинградского Мартиролога» **Анатолий Яковлевич Разумов**.

Карательная кампания, оставшаяся в истории России под названием «ежовщина», не была случайной. 1937 год – это «сталинская революция» – юбилей Октября, юбилей ВЧК–ОГПУ–НКВД, выборы в Верховный Совет по новой конституции. В планы второй пятилетки (1933 – 1937) входило «уничтожение остатков эксплуататорских классов». В середине 1930-х годов на свободе ещё оставались священники, бывшие участники Белой армии, бывшие «кулаки», «прислужники эксплуататорских классов», словом, люди чуждые «социализму», «враги народа». Особое шизофреническое подозрение в шпионаже вызывали «нацмены». Конечно, почти все неблагонадежные были арестованы и уничтожены. Но ведь основную их часть составили рабочие и крестьяне. «Рабоче-крестьянское государство» перебило рабочих и крестьян – прежде всего потому, что они были посмелее, потому что они не собирались понимать и принимать то, что творилось в стране.

Окончанием «ежовщины» обычно считают снятие Ежова и постановление СНК СССР и ЦК ВКП(б) от 17.11.38 об арестах, прокурорском надзоре и ведении следствия. То есть, расстрелы не прекращались, но самая жуткая их фаза кончилась. Отменили «двойки» и «тройки» – политбюро решило, что они больше не нужны. В Ленинграде последний крупный расстрел состоялся 6.11. 1938 года – были расстреляны 184 человека «по особой тройке» – «шпионы, диверсанты и террористы». Но и в декабре 1938 года продолжались расстрелы по делопроизводству, начатому ранее.

Первая «особая тройка» работала в Ленинграде с момента начала операции (5.08.1937) и прекратила существование в июне 1938 года. Параллельно с 1937 года действовала «двойка» – Комиссия НКВД и Прокуратуры СССР, которая рассматривала дела по так называемым «национальным линиям» – списками. Иными словами, параллельно шли две карательные операции – одна по внутренним врагам (бывшим кулакам и т.д.), другая – по шпионам, диверсантам, террористам («агентам иностранных государств»). Обе операции были бессудные – то есть, люди не представали перед судом, и не знали о своём приговоре.

«Двойки» прекратили работу к осени 1938 года. В Кремле готовились свёртывать карательную кампанию. Готовилась смена Ежову. Но арестовано людей было множество.

И вот вместо «двойки» в Ленинграде была создана новая «особая тройка», для рассмотрения оставшихся дел по «национальным линиям». Кому-то из арестованных повезло – новая «тройка» не выносила тотально расстрельных приговоров; многие дела были направлены на дополнительное расследование. Часть арестованных – даже тех, кого сослали в лагеря – освободили в 1939 году.

В представлении многих людей, террор в СССР связан с именами Ягоды, Ежова, Берии. В действительности, Ежов или Берия сами по себе ничего не значили. Всё определялось решением Политбюро – и прежде всего Сталиным. Он сам начинал все кампании и разве что советовался с ближайшими помощниками.

Так в 1938 году было решено меньше расстреливать, больше направлять в лагеря. Задачу выполнили. За полтора года убили несколько сот тысяч граждан СССР. После 1938 года столь массовых расстрелов – плановых и массовых – не было больше никогда. Были расстрелы польских военнопленных в 1940 году, были расстрелы осени 1941 года – но их не назовешь карательной кампанией. А новая кампания репрессий, начатая в 1947 году, была «менее расстрельной».

Десятый том Мартиролога не завершает кровавую летопись «ежовщины». Списки погибших в октябре, ноябре и декабре 1938 года составят 11-й том Мартиролога.

Подготовил А. Крюков

Что такое Этнопрессклуб?

22 сентября 2010 года в Санкт-Петербургском Доме национальностей (ул. Моховая, д.15) состоялось заседание Этно пресс-клуба. К участию были приглашены представители национальных СМИ Санкт-Петербурга и журналисты, работающие с этнотематикой. Инициатором и организатором мероприятия выступил Дом национальностей.

На заседании были представители около 10 петербургских газет, в том числе двух еврейских, татарской, азербайджанской, афганской, эстонской Peterburi teataja; газету ИНКЕРИ представлял **А. Крюков**. По-видимому, на языках других народов бывшего СССР в Петербурге никакой прессы не издаётся.

Исполнительный директор Дома национальностей **Ислам Талипович Гатин** попросил представителей «этнопрессы» рассказать о своей работе (вполне понятная просьба с учётом того, что Дом национальностей финансирует издание этих газет).

Из прозвучавших сообщений складывается следующая картина.

Издание национальных газет находится в тесной связи с деятельностью соответствующих этнических общественных организаций. Еврейская и татарская газеты – общероссийские, они делаются в Петербурге, но распространяются по всей России. То есть, у них есть статус общероссийских (хотя наряду с ними, есть и другие еврейские и татарские газеты). Афганская газета – орган афганского общества, объединяющего выходцев (беженцев) из Афганистана, принадлежащих к разным народностям.

Далеко не все национальные газеты выходят на национальных языках. В частности, в еврейских газетах используется только русский язык. Почти во всех газетах есть материалы на русском языке. Афганская газета выходит на языке пушту, после каждого текста кратко излагается его содержание по-русски. Ни одна газета, кроме газеты ИНКЕРИ, не публикует диалектные тексты.

Исполнительный директор Дома национальностей обратил внимание на негативные тенденции в работе «этнопрессы»: газеты зависят от спонсоров, замкнуты на узкий круг активистов, нередко конфликтуют с руководством своих обществ; отпечатанный тираж не распространяется полностью. По счастью, всё это не относится к газете ИНКЕРИ.

На заседании Этнопресс-клуба присутствовал представитель комитета по внешним связям, начальник отдела по межрегиональным связям **Константин Михайлович Гаврилов**. Он подверг работу петербургских национальных изданий резкой критике «за отсутствие стремления к консолидации». В частности, он отметил, что газеты политизированы, их тематика замыкается на соответствующие этнические коллективы. Куратор призвал редакторов национальных газет не забывать, что финансирование деятельности происходит в рамках программы по толерантности. Соответственно, редакторы газет должны освещать межнациональные мероприятия, информировать читателей от других этнических группах, освещать положительный опыт межэтнических связей. С этим нельзя не согласиться.

Редакция газеты «Инкери»

Перепись-2010

Прошедшая осенью 2010 года перепись населения не вызвала большого интереса у населения. Данные переписи-2010 подвергаются сомнению ещё до их опубликования (см. http://www.newsru.com/russia/27oct2010/perepis.html). Известно, что многие люди по разным причинам не приняли участия в переписи. Подвергается критике и профессионализм переписчиков (см. http://www.utro.ru/articles/2010/10/18/930126.shtml). Однако открываются и совсем уже экзотические факты. По словам Айно N, жительницы деревни N (Гатчинский район), приходившие к ней переписчики отказались записать её родным языком финский, поскольку не считали это возможным («вы ведь с нами говорите по-русски?»). В ходе недавней миссионерской поездки автор этой заметки неожиданно узнал от корреспондентов известной петербургской газеты (уроженцев Белоруссии), что в переписи-2010 они записали себя «ингерманландцами» (на том основании, что живут «в Ингерманландии», фактически – в Петербурге). Так мы узнаём, что «ингерманландцы» – это не обязательно финны. В лучшем случае (если не было внешнего вмешательства в перепись) мы получим очень субъективную картину.

Вяйне Вирки

OMAS KIELES

Kuapren Eino kertoo Rahikkalast ja Pukkilast

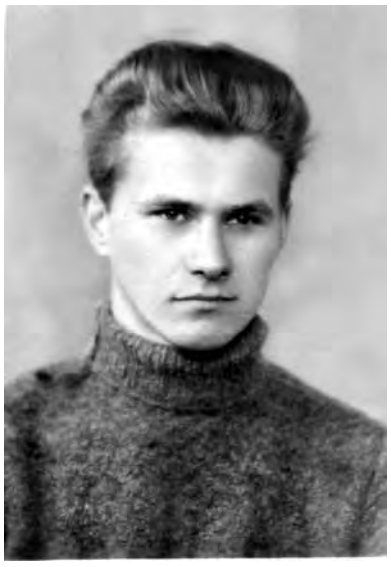

Eino Luhtanen v. 1957

Näitä juttuja kuulin Einolta kertoja, niinpä olen tottunut kuulla ne uudestaan. Nyt vasta ymmärrän, että se aika on mennyt... Itse Eino ei tykkänyt kirjoittamisesta, niin jo kirjoituksessaan omasta elämästä (INKERI n:ro 1, 2010) hän jostakin syystä jätti syrjään sen, jota nyt minun tulee kertoa hänen nimeltään.

Tässä on siis lisiä Kuapren Einon muistelmiin, jotka ovat julkaistu meillä viime numerossa. Panin ne paperille Einon sanoilta 26 p:nä helmikuuta v. 2009 Pietarissa.

Kuapre-äijä

Kuapre-äijä oli kotoisin Niskovitsan kyläst. Toisii Luhtasii eijolt koko Inkeris, ku mein omat. Tämän tiijen hyvin, ko peräst sottaa etsin mein ommaisii. Mein sukunim oikein suomeks on Luhtanen. Luhta on selvä sana, Suomes ja Karjalas luhtoiks sannoit niittylöi. Inkeris sitä sannaa en kuult. Vennääks mein sukunim kirutettii toisin: Luhtonen. En tiije, mist se tuli. Semmoista sukunimee eijoo ennää kellää muailmas, ku mein omil.

Tarinan mukkaa, äijän äijä oli tult Suomest, hiä oli töis Kupanitsan kirkos, kuulemma urkurina, tai lämmittäjänä, kenties.

Äijän ensimmäine naine oli omalt sukunimelt Wäisse; hänen ommaa nimmee (etunimeä – A.K.) emmä tietäneet. Hiä kuoli lavantautii v. 1917.

Isä (Samuli Kaaprenpoika Luhtanen – A.K.) oli syntynt 1909 ja Ievatäti 1911. Vuonna 1917 ne lässiit kaik, hein äiti ja muut. Se oli lavantauti (tif). Isä ja Ievatäti olliit röhöllisii, kasvot röhölliset. Hein äiti kuoli lavantautii. Sit äijä tuli Rahikkalaa v. 1917. Hiä meni naimisiin Katri Kapasen kans, hiä oli leski.

Rahikkalan kylä

Rahikkalan kyläs ennen sotaa oli 51 talo. Kylän tie kulki pitkin Isorajokkee. Kyläs oli kaksi piätä, niit sannoit Yläpiä ja Alapiä, joen virtaa myötä. Yläpiä oli likimmäks jokkee, siin oli yksi rivi taloloita. Kylän keskpaikast kulki Possaintie, ja siint alkoi Alapiä, se oli kauemp jovest ja siin oli kaksi rivvii. Alapiäs ol muutamii taloloi syrjää kylän raitist. Kylän vanhimpii taloloi oli Karhula ja Riskelä; ne sijaitsiit keskel kylää, kahen puolen Possain tietä. Sannoit jot ensimmäist eläjät Rahikkalan kyläs olliit kaks veljestä; hyö olliit voimakkaita, yhtä kutsuttii Karhuks ja toista Riskeks. Kylän kantasuku oli Kapanen, ja Kapasii oli kaikist enempää. Sit olliit Kokkost, Paakelit, Suikkast, Suokkaat, Savolaiset, yksi Spelman. Monil oli venäläisii sukunimmii, vaik ne olleet ihan suomalaisii, ku Kalistratov, Matveev ja muut. Oli tietty jot ne oot inkerikkoloi. Oli ja vellaisii, ku Aleksandrovat, Novosilovat ja myllärit; keskennä hyö luatii venättä, a kylän kans suomeks. Yks isäntä oli tverin karjalainen (Miitrej Suvorov). Enne sottaa kyläs oli viel tulleita venäläisii, ne elliit kulakkiin talolois. Vauriks ko eletii, nii monet jouvuit kulakkiin lukkuu.

Kylän talot olliit samallaisii: kolt ikkuna tiepuolelle, ylläl luhti tai kesätupa (mezonin); talon takana kuja, ainakii yhes talon kans. Talot olliit tehty hiirrest; toiset olliit vuoritettu, toiset eivät; kraskattu (= maalattu) vain muutamat.

Rahikkalas oli kaks tiilistaloo, yksi niist sanottii Kirpitsataloks. Sen eläjii jo kauvan aikaa laitetti kulakkoina, a talo jäi, siin eli toine pere.

Isorajoes oli kirkas (kuulas) vesi, näkyi joven pohja. Joest otettii juovettä, no kyläs oli jo kaivoloita. Joes oli kalaakii; pojat ja ukot kalastiit onkil. Se oli lysti mein omil.

Mein kyläs eijolt siltaa yli Isorajokkee, oli kualatos, sitä sannoit matalaks.

Rahikkalas oli kaks myllyy: toine Keskkyläs, Riskelän Annin talon vastas, toine Alapiäs. Mein kylän omat kaik sannoit jot mylly oli yks, no mie muistan kaks patoo, ei ettääl toin toisest.

Myllärin talo oli yksin toisel puolel Isorajokkee. Mylläreita oli kaksi, sannoit vanha mylläri (Ivan Krohin) ja uusi mylläri (Mihail Builov), no se oli yksi pere. Ne vaik olliit mein kylän ommii, no ei pitäneet paljon yhteyttä kylän ka. Näin olikii, kylä eriksee ja myllärit eriksee.

Liki meit oli viel Porkkasin mylly. Tosiasjas se oli mylly ennevvanhaa, a sit siint tehtii paperitehas. Se oli Rahikkalan ja Porkkasin kylliin välil.

Meil oli tihjät kylät, a välit pienet. Hovmäk ja Kapasi, Olosi ja Potola, Papusi ja Porkkasi, kaik pitkin Isorajokee. Yksi Kissala oli syrjää Isorajovest, siin oli oma joki ja oma kirkko. Kissalan eläjii sannoit vellaisiksi. Näis kylis en käynt lapsena, kuulin nimet vua.

Kuapreloiset

Meit ei kukkaa kyläs tietänt sukunimest, vua sanottii Kuapreloisiks. Mein talo oli Kuaprela. Näin sannoit, vaik Kuapre-äijä ol tult siihe talloo.

Äijä oli toista uskoo. Mein perrees ei olt tapana käyvvä kirkos. Äijä piti palveluksen mein talos. Silloi mein tuvas kokoontui vieras väki. Meil niit sannoit paptistiloiks, a Suomes niit sannoit herättäjät. Mein kylän naiset sannoit meit näil nimil jo peräst sovankii.

Mein talo oli rakennettu v.1936. Elimmö siin talos kaik yhes: äijä, isä ja äiti ja myö siskoin Elinan kans. Ämmä (Katri Kapanen) oli kuollut siihen aikaan. Yhtöisii lapsii äijäl ja ämmäl ei olt. Ievatäti eli Leninkratis, hiä oli ompelja.

Pukkilan kylä

Mein äiti oli kotoisin Pukkilast. Hänen nimi oli Anna-Mari, omaa sukua Pukki. Äitin kotitalo oli nimeltään Pattila, siin eli Juhaneno.

Hein isä, meille se oli Pukkilan äijä, no kyläs hänet sannoit talonnimelt Puontin Matti. Äitin äiti oli Sohvi Mestiläinen, kotoisin Mestiläst. Hän oli tapettu metsäs, tiel Kopralan asemalt Pukkilan kylälle. Sit äijä mäni naimisii toistkertaa. Tuo toine naine oli Pukkilast, sukunimelt Pukki.

Pukkila on Isorajoen rannas, niku mein kylä (Rahikkala – A.K.). Enne sotaa Pukkilas oli 47 taloo. Pukkilan kohas Isorajoki on syväs notkos; kylän talot oot allal, nii jot maantielt kylä ei näkynyt. Toisel puolel jokkee, penkeren piäl, oli yksi ainova talo, se oli myllärin talo. Sen talon rakentajan sannoit Pukkilan hulluks. Heil kuului vesimylly, joka oli kylän Alapiäs. Mis on olt mylly, siel oli pieni pato, jonka rauniot näkyy viel nytkii. Kylän Alapiäs oli joel koski, ja sinne oli tehty pato, jonka korkeus oli 40 cm.

Melkei kaik Pukkilan eläjät olliit sukunimelt Pukki. Muita oli vähän: yksi Kakko, yksi Pekonen ja yksi Tarkiainen. Pukkilas eijolt vellaisii eikä vennäinuskoisii. Naapurikylät olliit Patamäk, Nikkasi, Luukkaisi, kaik suomalaist kylät. Vua Anttilan kylää sannoit vennäin kyläks, siin elliit vellaist ja suomalaist, ja kylän kieli oli venäjä. Anttilan suomalaist luatii suomee heikost. Se oli ihme, no Anttilan omat vellaist osasiit hyvin suomee.

Pukkila ja naapurikylät olliit ylemmäks meist jokkee myötä. Ne olliit venjokkoisii (= Venjoen seurakunta), a myö olimma inkeroisii (= Inkeren seurakunta). Meil Inkeris seurakunta on kotiseutu, vaik monet ei olleet seurakuntalaisii: kuka paptisti, kuka jumalaton. Miun aikana kirkot olliit suljettu, no jo ennempi monet eivät kuuluneet kirkkoo.

Rahikkala palaa

Sota ko alkoi, koht saksat tulliit liki Leningratii ja leikkasiit rautatiet ja muut tiet Leninkratist. Murmanskin tie oli leikattu 27 elokuuta, et piäse mihinkää. 8 syyskuuta saksat saapuit Laatokan rannoille ja siten leikkasiit viimeist rantatiet Leninkratist.

Pommittii kovast. Kansa kyläst hävis kaik, metsähen. Myö olimmo metsäs, lehmä mukana. Ainakii mein äijä oli kyläs. Punaarmeijan auto ajoi kyläst läviten ja sotilaat viskasiit putelloi taloloin ikkunoihin. Mie sitä omin silmin en näht, ko myö olimmo metsäs. Sen näki Kuapre-äijä. Äijä sanoi jot kylä paloi ku yksi lekko. Se oli 28 elokuuta 1941. Kylä paloi siis jo ennen saksalasiin tulemista.

No myö kaik näimmö ko kylä pallaa. Metsäst nähtii kajo kylän puolel.

Poltetun kylän kuva on paraikakii silmien ees, ku piiput ja kiukaat jäivät. Alapiäs jäi kaks-kolt talo, niist yksi talo oli se, mikä oli tiilist tehty. Se talo jäi, ko se oli syrjäs kylän raitist.

Yläpiäs oli yksi ainova talo, jos koko väki kokoontui, metsäst ko tultii. Se talo oli yksi kylän uusimmist taloloist. Ympäri sitä taloo koko kylä kokoontui.

Kylä ko oli poltettu, läksimmä sit saman päivän pois. Meitä oli silloin viisi: äijä, äiti, lehmä, mie ja sisko. Isä oli sovas, hää oli sottaa otettu. Ievatäti oli silloin Leninkratis.

Äijä ja äiti alkoit liikkumaa Pukkilan kylän puolee. Tultii Pukkilahe toisel päiväl. Pukkila silloi säilyi; sannoit jot kaks taloo sillan vieres, ne palloit.

Saksan al

Hatsinas saksat olliit jo 21 elokuuta, ja koht ne olliit meil. Meil oli lehmä leikattu. Saksat sen tiesiit ja käviit etsimäs, no ei löytäneet.

Pukkilas elimmä yhen talven. Oli nälkä. Ihmisten kesen levisi tieto, jot piäsee Virroo, ja jot siel eijoo nälkää. Monet jo läksiit Virroo ennempi meitä. Sit läksimme myökii. Mäntii jalkaisin. Oltii yötä joka kerta uuves paikas, ain tyhjis talolois. Sit tultii Virroo ja sit oltii koko aika Kohtla-Järves.

Sota loppui

Kuapre-äijä kuoli Viros toukokuus 1945, muutaman päivän enne voitonpäivää. Koht tuli tieto, jot isä hävisi tietymättömii. Äiti sairastui ja kuoli lavantautii 23 lokakuuta 1945 Viros.

Mein äitil oli Pukkilas sisko, Helentäti. Siint ajant ku läksimmä Pukkilast Virroo, äiti ei tietänt omast siskost mitään. Sit vast saimma tietää, jot hiä oli Suomes. Peräst sottaa Helentäti perreinee oli Kalininskois. Siel hiä sai tieton, jot sison lapset jäivät yksin, ja hiä läks orpolapsien luoks. Elimmä sit kaik yhes, Helentäti ja hänen mies, Mattieno, ja myö Elinan kans. Aloimma jo viihtymää Viros, kävin kouluu. Mut kesäl v. 1948 suomalaiset ajettii Virost pois. Meit 6 perettä suomalaisii vietii härkävaunus Karjalahe, Kolezman lesopunktii. Se oli Sorokast Arkankelin puolelle. Siint mie läksin merikoululle. No merel en olt pitkää aikaa, ko suomalaisii silloi ei lasettu merelle. V. 1956 tuli tieto, jot suomalaisii lasetaan kottii. Ajoin miekii. Silloi Helentäti eli joo eli Pukkilas miehensä Matin kans.

Peräst sottaa Inkeris

Elimme silloin Elina-siskoin kans Helentätin luo Pukkilas. Toisinna tapasimmo rahikkaloisii. Ne elliit kuka missä, Possais ja Leppäläs, Hynnisis ja Poritsas.

Vuosi 1956. Pussis ajoimma Hatsinaa Pauluskin puolest. Vieras naine ja Helentäti jutteliit mein äijäst, jot ”äijä ol palvelukses siin kirkos” (puhe on Hatsinan kirkosta – A.K.). Sen sanoi tuo vieras nainen. En tietä, onko se totta vai ei.

Venjoen kirkon vieres oli parakki, jos vuonna 1958 eli Aleksander Kapanen perreineen; hänen poika Reino lie olla elos Pietaris. Rahikkalas ne elliit aivan mein naapuris. Heilt kuulin jot ”äijän sukulaisii lie olla Niskovitsas, ja Karhu on hein sukunim”. Sen sanoi Aleksander Kapanen. En tiije, mist hää sitä ties.

Läksin matkaa. Ajoin pussil. Pysäkki oli ennen kylää. Mäntii kyllää, mie ja kaks miestä. No, kysyttii, ”kenen luoksi mänet”. Sanoin, jot ”täs kuulemma ellät Karhu-nimiset, ja hyö taisiit olla miun ommaisii”. – ”No, sie mänet mein luoksi”, ne sannoit. Hein koti oli kylän laijas. Muistan, jot juteltii äijäst ja isäst, ja siinä kaik.

Sen jälkeen kävin Niskovitsast toistkertaa. Asja oli nii.

Mein Ievatäti oli plokatis, sit hää oli viety Siperiin, metsätöihe. 1940-luvun lopus hiä ilmestyi Niskovitsas; silloi kyläs eijolt suomalaisii muita.

Etsin Ievatätii ja usoin, jot hiä koht löytyy. Kysyin hänest ihmisii, ja monilt sain kuulla, jot hiä ellää; sain joka kerta uusi osoite. No, ko käin paikas, nii joka kerta löytyi, jot Ievatäti oli jo lähtenyt pois, eikä kukaan tietänt mihimpäi. Jätin joka kerta oman osoiten, no ilman tolkkuu.

Joka kerta ku käin Leninkratis, nii kävin Lenspraukas (tiedustelukioski – A. K.) kysymäs, keitä on Leninkratis ja alueel sukunimelt Luhtanen. Joka kerta sain tietää, että Luhtasii on yksi henkilö, ja sen todistukseksi miul annetii miun osoite Pukkilas (siskoin Elina oli jo muuttanut Virroo). Ja vot kerran miul vastasiin, jot Luhtasii on kaks henkilö. Ievatäti näet oli propiskas (rekisteröity – A.K.) Niskovitsas. Tuumain, jot se eijoo ihme, ko hiä oli kotoisin Niskovitsast. Läksin matkaan.

Niskovitsas en Ievatätii löytänt. Suur kylä oli täynnä tullutta väkkee. Harvat vua muistivat Ievatätii ja sannoit, jot hänen oli pakko lähteä kyläst, ko oli käsky, jot suomalaist pois Pietarin alt. Se oli 1940-luvun lopus; siis siint oli kulunut jo 15 vuotta. Niskovitsas ei kukkaa tietänt, mihin Ievatäti läks, vua sannoit jot hiä ei kyläs ennää käynt. Näin Ievatäti hävis, enkä suant hänest ennää tietoi.

Ja viel oli ihme, jot Karhu-nimisii ei ennää olt. Ne vist läksiit jonnekii, eikä kukkaa tietänt kunne ne hävisiit. Silloi mie tuumain viel, jot miks ne ei sanoneet miul Ievatätist, ja piätin, jot Ievatäti ja Karhut elliit Niskovitsas eri aikana. Karhut näet tulliit sinne v. 1956, ku suomalaisil tuli lupa ellää Inkeris, a Ievatäti eli Niskovitsas ennempi, vist 1947-48.

Näin aikoin kävin Rahikkalan paikas. Possais ja Anolas oli viel vanhoi kotiloita, oli Papusiskii kaks-kolt taloa, no etteepäi Papusist oli vua avoinaine pelto. No, piäsen Rahikkalan kohtaa ast. Löysin kylätien ja taloloin peruskivet. Kyläs ei olt yhtkä taloo, eikä näkynt raunioita; vist ko mikä säilyi kylän palon jälkee, nii sekii sit vietii pois.

Rahikkalan kylän keskpaikas oli pieni oja, se laskee Isorajokkee. Sen varrel olliit vanhat kuuset. Nytkii se paikka on huomattava. Vanhoi kuusia ei enää ole, no oja säilyi, ja sen varrel pensaat. Sen mukkaa voi löytää kylän paikan.

Milloin hävisiit naapurikylät, sitä en oikein tiijä. Vissiin ne palloit samana aikana ku Rahikkala. Peräst sottaa tapasin toisinna ihmisii näist kylist. Ain ihmettelin, kui paljo oli väkkee näis kylis.

Toimittanut A.Kriukov

Eino Luhtanen ja Albert Kirjanen Virossa Munamäen päällä v.2005

Vaarakkala ja varjagit

Toksovan seudulla oleva Vaarakkala (***Варколово***) sijaitsee noin kilometrin päässä Kuismalan asemalta pohjoiseen. Joskus Vaarakkala on ollut puhtaasti suomalainen kylä. Nykyään se ei ole enää kylä, vaan huvilapaikka. Viime aikana siellä ei enää ole asunut suomalaisia. Lähinnä 2000-luvulla sinne rakennettiin uusrikkaiden toimesta isoja ”linnoja”. Paikoin maailmassa elää yhä muutama Varakkalasta kotoisin oleva suomalainen. Vaarakkalan nimi on kuitenkin tuttu maailmalla asuville inkerinsuomalaisille.

”Suuri Vaarakkala”

1900-luvulla Vaarakkala oli pikku kylä Käkisalmen radan varrella, Ohanjoen laakson korkijalla. Kylässä ei ollut 11 taloa enempää. Melkein kaikki kylän talot sijaitsivat yhdessä ryhmässä, mäen päällä. Kylästä avautuu laaja maisema länteen päin, kautta Ohan laakson, Mistolan mäkilöihin ja Särkyyn saakka. Avara näköala oli myös itään, jossa mäkien harjanteilla näkyivät Kuismalan, Kujalan ja Meroskylän talot.

Kirkollisista lähteistä selviää, että Vaarakkala on ollut iso kylä. Peter von Köppenillä (1) on tieto, että 1800-luvun puolivälin paikkeilla ”Warakalassa” asui 93 mies- ja 91 naishenkilö, kaikki äyrämöisiä. Tämän perusteella silloisessa Vaarakkalassa on voinut olla 40-60 taloa. Täten 1800-luvun Vaarakkala oli suurempi kuin viimeiaikainen. Kartoista ilmenee, että silloinen Vaarakkala on ollut seutukylä; sen talot sijaitsivat eri paikkoissa, ryhmittäin. Näitä ryhmiä on kartalle merkitty viisi. Neljä niistä – ***Autio***, ***Heilasi***, ***Kuismala*** ja ***Kujala*** – laskettiin 1920-luvulla eri kyliksi (2), vaikka v. 1913 ne todennäköisesti luettiin Vaarakkalaan kuuluviksi (3). 1930-luvulla ”Suuri Vaarakkala” mainittiin vain kirkollisissa asiakirjoissa, mutta paikallinen väki on unohtanut sen. Väki on pitänyt Vaarakkalaksi yhtä ryhmää, joka ennemmin tunnettiin nimellä Möllikkä. Siihen mennessä Kuismala ja Kujala laajenivat niin, että ne vuorostaan jakaantuivat muutamiin osiin.

Vaarakkala vaiko Varakkala?

Suomenkielisissä lähteissä esiintyvä kirjoitusasu on ***Vaarakkala***. Näin on Toksovan kirkonkirjoissa (4), näin on Juuso Mustosella (5) ja myöhemmissäkin lähteissä (6). Kylän nimiasu antaa aihetta pohdiskeluun. Tämän kirjoittaja on tallentanut monta äänneasua: ***Varakkala***, usein myös ***Varkkala*** ja jopa ***Varkala***. Toisin sanoen, tässä nimessä ei ollut pitkää vokaalia ensimmäisessä tavussa (***Varakkala***); toinen tavu joutui reduktion alaiseksi (Varakkala > Varkkala), siis nelitavuisesta nimestä tulee kolmetavuinen. Tästä, nimenomaan puhekielisen kylännimen muodosta, johtuu todennäköisesti kylän venäjänkielinen nimiasu (***Varkolovo***).

Voidaan olettaa, että kylännimen ”lyhyet muodot” ***Varkkala*** ja ***Varkala*** eivät ole alkuperäisiä. Jo 1930-luvussa Toksovan kirkonkylässä asui kotivävyksi tullut mies, joka tunnettiin nimellä ***Varakkalan Tanel*** (Vaarakkalasta kotoisin).

On olemassa muitakin todisteita. Suomen Nimiarkistosta (7) löytyy v. 1972 Viljo Nissilän kirjoittama lippu paikannimestä ***Vaarakkalankankas*** (kangasalue Kuismalan asemalta länteen päin). Nissilä näyttää myös paikannimen murteellisia asuja ***Vuarakkalankankas*** ja ***Vuarkalankankas***. Pitkästä vokaalista tulee siis diftongi. Kyseinen paikannimi tunnetaan, mutta sen diftongiasuinen muoto vaikuttaa toksovaisista oudolta. Mikäli Viljo Nissilä itse ei ollut käynyt Toksovan seudulla, voidaan olettaa, että hänen tiedonantajansa oli toisen murteen edustaja.

Katsokaamme 1800-luvun lähteitä. Köppenillä Toksovan pitäjässä mainitaan ***Warakala*** (8); samassa rivissä mainituista nimistä löytyvät pitkät vokaalit: ***Korkiamaa***, ***Naakkala***, ***Ryyppylä***, ***Maanselki***, ***Luuppola***, ***Walkiasaari*** jne. Kuitenkin harvat nimet kirjoitettiin vanhaan tapaan niin, että ensimmäisen tavun pitkä vokaali ei ollut kuultavissa (esim. ***Lembala***, puh. ***Lempaala***). Samasta lähteestä näkyy, että kylännimien kirjoitusasut eivät vielä olleet vakiintuneet: saman kylän nimi kirjoitettiin paikoin eri tavoin (esim. ***Luuppola*** ja ***Lupola***); kylännimi ***Maatoksi*** (Vuoleella) osoittaa, että ensimmäisen tavun pitkä vokaali on ehkä voinut lyhentyä (1900-luvulla ääntyy ***Matoksi***). Samaan sarjaan voidaan sijoittaa kylännimi ***Kaakkala*** (Venjoella), joka luultavasti juontaa juurensa sukunimestä ***Kakko*** (9).

1700-luvun kartassa (10) kylännimi esiintyy muodossa ***Вараколово***, jonka lähtökohtana voi olla sekä ***Varakkala*** että ***Vaarakkala***.

Mitä kerrotaan Varakkalan nimestä?

Käydessäni haastattelemassa toksovaisia vuosina 1980 – 1990 panin merkille, että monet omakieliset kylännimet olivat hämärtyneet. Samalla kun toiset nimet, kuten ***Hittola***, ***Kaukola***, ***Rantala*** jne. tunnetiin omina ja ymmärrettävinä, muut, kuten ***Kopittala***, ***Luuppola*** ja ***Mistola*** vaikuttivat paikkakuntalaisista oudoilta. Yrjö Räikkösen vuonna 1959 kirjoittamalta nimilipulta lukee Vaarakkalan nimestä seuraavaa:

”Mäkinen maasto loppuu ja kylä on viimeisellä vaaralla mistä nimi johtunee. Siitä jatkuu tasainen ja soinen maasto Pietariin asti” (11).

Sen kirjoittaja (nähtävästi Toksovan lukkarin Paavo Räikkösen poika) ei tiettävästi asunut Toksovassa 1920-luvusta lähtien. Tämä hänen oletuksensa lienee kamarietymologia, joka ei kuulu paikalliseen perinteeseen. Ensiksikin, *vaara*-sanaa ei tunneta Toksovan seudulla, kuten muuallakaan Kannaksen eteläosissa. Vastaavasti, sieltä puuttuvat *vaara*-sanan sisältävät paikannimet. Toiseksi, kirjoittaja on kuvannut seutua liian ylimalkaisesti. Varakkalan seudulla ei ole erikoista ”vaaraa” (naapurikylät, kuten ***Mistola*** ja ***Korpiselkä***, sijaitsivät samoin korkeilla paikkoilla), eikä ole jyrkkää mäkisen seudun reunaa – kuten ***Himakkalassa*** ja ***Rantalassa***.

Varakkalan ja lähikylien entiset asukkaat käsittivät kylännimen toisin:

”Varkala on varkain (= varkaiden) kylä. Varkaat siel elliit. Varkain (= varkaiden) kansa ol’. Se varast’ ja ryöst’ mitä voip. Mis on Kuismala, siel on olt varkain pääkylä”.

Vaarakkalan seutu kartalla v:lta 1914

Ja vielä:

”Se ol’ ennevvanhaa, ku Ohajok (= Ohanjoki, Ohta) ol’ suuremp ko nyt. Silloin ol’ enemmän vettä. Täs kävviit suuret venneet” (12).

Tieto on tarunomainen. Sitä ei kuitenkaan sovi hylätä, koska se voi pitää totuuden siemenen ja sisältää tärkeää historiallista todistustaineistoa.

Varakkala 1500-luvulla

Vanhin lähde seutumme historiasta on nähtävästi ”Vatjan viidenneksen henki- ja verokirja vuodesta 1500” (13). Kirja on venäjänkielinen, koska venäjä on ollut valtion kielenä silloisessa Moskovan suurruhtinaskunnassa. Kirjaan ei ole liitetty karttaa, silti tekstistä ilmenee, että Ohanjoki oli tuolloin kahden pogostan (seurakunnan), Kelton ja Korpiselän, rajana. Vaikuttaa oudolta, että pogostojen rajana oli joki, joka jakoi seudun kahtia. Outoa on myös se, että Korpiselän kirkonkylä on sijainnut ”pogostan” itärajalla, samalla kun sen länsiraja kulki noin 30 km:n päässä.

Näin vuonna 1500 Kelton pogostassa mainitaan mm. ***Варягово на Кобылицах*** ’Varjagien kylä Tamma-Karjalassa’ (1 talo), sen lisäksi 1 talo ***въ Вопчей деревнѣ въ Варяговѣ***’yhteisessä Varjagien kylässä’ (14). Kelton pogostan kuvauksen alku puuttuu (15), siis voidaan olettaa, että taloja Varjagien kylässä oli voinut olla enemmänkin.

Monet samassa joukossa mainitut kylät sijaitsivat Toksovan seudulla.

Jatkuu sivulla 18

Jatko. Alku sivulla 17

Niistä tunnetaan useita: ***Пурноселка*** jossa monta kylää (Purnu), kylät ***въ Сяркъ на Охтъ*** (Särky), ***Ортемьино Безхлѣбниково надъ озеромъ надъ Кривымъ на Кобылицахъ*** (kylä Vääräjärvellä), ***Токсова у озера у Токсова*** (Toksova), ***Гимокала на Кобылицахъ*** jossa monta kylää (Himakkala), ***Киверникова*** (Kiurumäki?), ***Берегъ*** jossa monta kylää (Rantala). Tästä voidaan päätellä Varjagien kylän olleen näiden kylien naapurissa. Samaa mieltä oli Ronimus, joka asetti ”Varjakan kylän” silloiseen Keltun, nykyiseen Toksovan pitäjään (16). Tämä tarkoittaa, että yllämainittu Varjagovo lienee sama kuin 1800-luvulla tunnettu Vaarakkala, ja että sen nimi perustuu varjag- sanaan tai Varjag-nimisen miehen nimeen.

Samassa lähteessä mainitaan Varjagovo-nimiset kylät Spasskoi pogostalla, Nevan rannalla (17).

Vaikka 1500-luvun Kelton pogostassa asuneista talonpojista on käytetty runsaasti venäläisiä nimiä, voidaan olettaa, että seudulla oli asunut itämerensuomalaista väestöä (18). Paikoin Kelton pogostassa mainitaan sellaisia itämerensuomalaisia nimiä, kuten *Терехъ Гюри* Purnoselässä (19) jne. On mahdollista, että karjalaisten (tai inkeroisten) talonpoikien etunimet ja isännimet kirjoitettiin lähinnä venäläisittäin. Esimerkkinä esitettäköön Varjagien kylässä asuneet ***Miheiko Maksimkov*** = Mihei Maksimanpoika, ***Fedko Mikiforov*** = Feodor Mikiforinpoika jne.

Varjagit ja ”Varga meri”

Varjagit ovat mainittu eri kansojen historiankirjoituksissa. Venäläiset aikakirjat kertovat, että Novgorodin ja Kiovan ruhtinaat olivat varjageja. Näillä ruhtinoilla oli selvästi pohjoismaisia nimiä (Ryrik, Igor < Ingvar, Oleg < ?Olav jne). Varjageja tunnettiin myös Bysantissa, sen pohjoismaisista palkkasotureista käytettiin nimeä βάραγγοι (varangoi) noin 1000-luvulla.

Varjagien etnisyydestä on kiistelty pitkään. Tutkijat ovat tällä hetkellä varmoja, että varjagit olivat kotoisin Skandinaaviasta. Varjagien nimen alkuperä ei silti ole vieläkään selvillä. Skandinaavit käyttivät itsestään nimeä *norrmanni* (’pohjolan mies’) ja ***viikingi*** (*viking* ’merirosvous’, *vikingr* ’merirosvo’). Muinaisvenäläisissä lähteissä mainitut varjagit muistuttavat osaksi viikingejä. Venäläisille tutut varjagit elivät sodalla ja kaupalla. Varjagien kanta-alueeksi olivat muodostuneet Itämeren rannat. Itämeren nimenä venäläisillä on käytetty ***Варяжское море*** ’varjagien meri’ (20).

Vaarakkalan seutu Pietarin läänin kartalla 1860-luvulta

Nykyään käytetään usein *varjag* ja *viiking* -sanat synonyymeinä (21). Varjagit ja viikingit ovat kuitenkin eri alkuperää olevia nimiä. ”Varjagien ongelma” ilmenee siinä, että kyseinen nimi puuttuu muinaisista skandinavialaisista lähteistä, ja tulee esiin niissä vasta 990-luvulla (*vaeringjar*) tarkoituksessa ’Bysantin keisaria palvelleita skandinavilaisia palkkasotureita’ (22). Vaikuttaa siltä, että islantilaisissa saagoissa mainitut *varingi* (mon. *varingar*) viittaa pikemminkin lainan kreikan sanasta βάραγγοι (äännetään *varangoi*), joka tulee venäläisestä sanasta *варяг* (23). Siis *varjag*-sanan juuret johtavat, Venäjän kautta, taas Itämerelle.

Varjag-sanan mahdollisesta alkuperästä on arveltu ja kirjoitettu paljon. On olemassa erilaisia olettamuksia sen mahdollisista germaanisista juurista (24). Venäläinen alkuperä näyttää mahdottomalta (25). Venäläinen historijoitsija Vasili Tatissev kertoo ”Venäjän historiassa” mm. varjag-sanan mahdollisesta alkuperästä seuraavaa:

”Arvid Miller, puhuen Varjagien maasta Lundissa v.1731, arveli tämän nimen olevan Virosta ja Suomesta päin, siis maista, jotka olivat paljon kärsineet ruotsalaisten merirosvojen puolesta, näin että näissä maissa *varas* tarkoittaa varasta ja rosvoa, ja ***Varga meri*** tarkoittaa rosvojen merta” (26).

Toisessa paikassa Tatissev väittää, että *varg* on ruotsalainen sana, joka merkitsi sutta ja rosvoa ja jota ruotsalaiset ovat käyttäneet joskus itsenimityksenä (27). Sama tekijä näyttää, että muillakuin kansoilla rosvoja nimitettiin *sudeiksi* (28). On todistettu, että itämerensuomalainen *varas* ja skandinaavilainen *varg* ovat yhteydessä (29).

Tästä voidaan päätellä, että:

1) Itämeri on germaanisen Ostseenimen käännöslaina; siis suomalaisilla lienee ollut vanha omaperäinen nimi Itämerelle; on viitteitä siihen, että se olisi ollut ****Varkaan meri***;

2) yllämainitut ”meren varkaat” olivat samat kuin venäläisille tutut varjagit;

3) Itämeri = Варяжское море = Varga meri (viroksi) = *Varkaan meri (suomeksi);

4) varjagien nimi voi olla itämerensuomalaista juurta; sen pohjana voi olla *varas* (suom., vir.), gen. *varga* (viroksi), *varkaan* (suomeksi).

Vaarakkala ruotsin aikana

Ruotsin vallan ajan alkupuolella 1600-luvulla Inkerissä oli voimassa vanha novgorodilais-moskovalainen maanjako. Sen ajan lähteissä Kelton pogostassa mainitaan kyseinen kylä vuodesta toiseen:

Vargalaby 1615, ***Vargala by*** 1616, ***Vargalabij*** 1617, ***Wargala by*** 1618, ***Warengofua By*** 1619, ***Waranga i Kobulis*** 1620, ***Warangala Byy*** 1621, ***Varangala By*** 1623 (30).

Nimen erilaisista asuista huolimatta kyse on samasta kylästä: vuonna1500 Varjagovo oli sama kylä kuin 1600-luvun Vargala. On syytä panna merkille, että Vargala on lähellä kylännimen muotoa paikallisessa murrekielessä. Muodosta Varangala ilmenee, että kylännimi perustuu sanaan *varingi* (ven. *varjag*). Kylännimen kahdesta muodosta voidaan olettaa, että niitä käytettiin rinnakkain.

Saman kylännimen muodot ***Vargala*** ja ***Varangala*** todistavat yhteyttä suom. *varas* (gen. *varkaan*) – skand. *varingar* ’varjagit’, ja myöskin mahdollisuutta Varangala > Varakkala. Tämän vahvistukseksi voi esittää

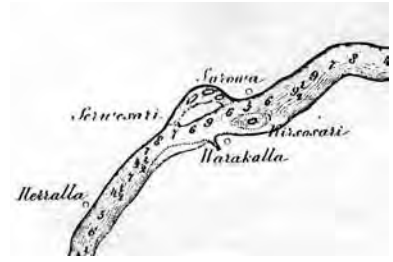

suom. *kuningas*, ink. *kunikas*, josta esim. talonnimi ***Kunikkaan omat*** Soikkolan Loassa (31).

Toinen Varjagovo, joka oli sijainnut Spaskin pogostassa, Nevan rannalla, esiintyy ruotsalaisessa kartassa v:lta 1701 (32) nimellä ***Warakalla*** (ks. karttaa ylhäällä), siis taas Varjagovo < > Varakkala. Myöhemmin, 1800-luvulla, samalla paikalla sijaitsi venäläinen kylä ***Petruskino***.

Varangala-nimen yhteys varingeille on päivänselvä. Pohjois-Norjassa sijaitsevat ***Varanger-niemi*** ja ***Varanger-fjord***. Näiden nimien pohjalla on sana varang (mahd. < kreikan βαραγγοι, kaikuu *varangoi*). Nämä nimet mainitaan varjagien yhteydessä (33).

Varas vaiko varakas?

Venäjänkielinen kylännimi Varjagovo voi tarkoittaa ‘varjagien asuttamaa paikkaa’. Tosiasiassa 1500-luvulla ei enää ollut varjageja (heitä ei mainittu 1200-luvulta), siis kylä pikemminkin olisi saanut nimensä Varjag-nimisestä miehestä. Kylännimi voi kuitenkin viitata muinaisempaan aikaan, kun Ohanjoen laaksossa oli isompi joki, jossa ehkä kulki varjageja.

Varjagovo näyttää tavalliselta venäläiseltä nimeltä, mutta se on voinut olla suomenkielisen nimen vastine, kuin v. 1500 Kelton pogostassa mainitut ***Берег*** (= Rantala), ***деревни на Березовѣ*** (= Koivukylä), ***Лисица*** (= Reppoi), ***Сторожева гора*** (= Vartiomäki) ja muut. Kyseisellä seudulla 1500-luvun tienoilla asui itämerensuomalainen väestö: inkeroiset, karjalaiset tai jopa äyrämöiset (34). Tästä johtuen näyttää mahdolliselta Varjagovo mahd. < Varakkala – toisin sanoen, itämerensuomalainen nimimuoto voi olla alkuperäinen. Samalla on mahdollista Varjagovo > Vaarakkala. Tarkastellaan molempaa tapausta.

Venäjankielisestä ***Varjagovo***-nimestä olisi voinut muodostua sekä ***Varakkala*** että ***Vaarakkala***. Tämä mahdollisuus selvittäisi Vaarakkala-asun taustan. Jos alkuperäinen olisi suomenkielinen nimi, jonka pohjana olisi varas, niin -la-loppuinen kylännimi saisi asun ****Varkaala***. Tämä on lähinnä kylännimen kaikua puhekielessä, mutta siitä ei

muodostuisi muotoja ***Vaarakkala*** eikä ***Varakkala***. Kylännimen puhekielessä säilynyt muoto Varakkala antaa mahdollisuuden olettaa, että se on muodostettu – suoraan tai henkilönnimen kautta – itämerensuomalaisesta adjektiivista *varakas* 'vauras' (karj., suom., vir.), ks. myös *varagaz* 'rikas' (ink.), *varakõz* sama (vatj.), joka perustuu substantiiviin *vara* 'omaisuus, tavara, turva' (ink., karj., suom., vatj., vir.). Tämä ajatus vastaa venäläisen *varjag*-sanan tulkintaa 'kauppias' (35). Kattilan vatjalaisilla ollut sukunimi ***Varjagov*** < > ***Varakka õmat*** (36) vahvistaa olettamuksen ven. *варяг* < itämerensuom. varakas.

Merkitykseen perustuvaa yhteyttä *vara* ja *varas* -sanojen välillä ei ole löytynyt (37), niinpä niitä lasketaan olevan eri alkuperää. Kummankin sanan germaaniset juuret on selvitetty (38).

Miten se olisi voinut?

Miten itämerisuomalaisesta sanasta olisi voinut tulla ven. *варяг*? Venäjän kielessä on g-loppuisia sanoja; monet niistä ovat omaperäisiä, kuten *враг, овраг, стяг,* myös *друг, круг, луг, плуг* y. m. Myös *варяг* astuu tähän riviin: vieraskielinen sana on muutettu omankaltaiseksi. Samaan ryhmään kuuluvat keskiaikaiset etnonyymit *буряг, колбяг* ja *ятвяг,* joista ensimmäinen ja toinen kuuluivat tuntemattomille etnillisille ryhmille, mahdollisesti skandinaaveille, kolmas tarkoitti balttilaisheimoa. On nähtävissä etnonyymimalli, vaikka nimien alkuperä jää hämäräksi. Tämän yhteydessä voidaan mainita myös etnonyymi ink. *somrakka* < > ven. *сомряк* (39), jossa r-äänne liudentuu, ja toisen tavun sonantti (itämerensuom. a, ven. я) on sama. Siis mahdolliselta näyttää *varakas*, mon. *varakkaat* > ven. *варяги*.

Tarkastellaan muutamia pohjoisvenäläisiä murresanoja, jotka ovat selviä itämerensuomalaisia lainoja: *кортег* ja *кортега* 'saraheinä, ruoko, korte' < livv. *korteh* sama (40), vrt. suom. murt. *korteikko* (41); *охтега* 'korte' < lyd. *ohtikas* sama (42), *турбега* 'turpe' < veps. *turbas* 'turve' (43), *габук* 'haukka, kukko' < veps., lyd. *habuk* 'haukka' (44) jne. Erilaiset sanamuodot, kuten *кортег/кортега* myös näyttävät yhteyttä *варега – варяг* (45). Siis venäläisissä lainoissa g/ga voi tulla itämerensuomalaisen *-kko, -kas, -as* -johtimen sijalle.

Mahdolliselta näyttää myöskin ven. *варяг* (mon. *варязи*) < suom., ink. *varas* (gen. *varkaan*), vrt. vir. varas (gen. varga), vatj., veps., lyd. *vargaz* sama, varsinkin yhteydessä kantaskand. *vargr* 'susi, varas, ryöväri', muinaisalasaks. *varag* 'ryöväri, rikollinen' (46).

Johtopäätokset

1) Vaarakkala (puh. Varakkala, Varkala) on sama kylä, kuin vuonna 1500 Kelton pogostassa mainittu Varjagovo, ruotsin ajan Vargala (1615), Varangala (1623) jne.

2) ***Vaarakkala*** lienee hyperkorrektinen nimimuoto, tai kadonnut murteellinen nimimuoto, kuten esim. Köppenilla mainitut ***Maatoksi*** (äännetään ***Matoksi***) Vuoleella, ***Kaakkala*** (< ****Kakkola***) Venjoella y. m.

3) Kylännimi Vaarakkala (puh. Varakkala, Varkala) viittaa *varjag*-sanaan.

4) *Varjag*-sana voi olla itämerensuomalaista juurta; se on voinut tarkoittaa varkaita tai varakkaita ihmisiä. Voidaan olettaa, että tätä nimitystä itämerensuomalaiset käyttivät skandinavialaisista (mm. viikingeistä), ja että slaavilaiset omaksuivat tämän nimen itämerensuomalaisilta.

5) Ongelmallista on merkitykseen perustuva *varas* ja *vara* -sanojen välinen kytkentä.

Viitteet

1. Erklärender Text zu der ethnographischen Karte des St. Petersburger Gouvernements von Peter v. Köppen. St.-Petersburg, 1867.

2. Всесоюзная перепись населения 1926 года. Опросные листы. Ленинградский уезд, Токсовская волость, Кузьмоловский сельсовет. Архив Академии Наук (Санкт-Петербургский филиал).

3. Алфавитный списокъ населенныхъ мѣстъ С.-Петербургской губерніи. СПб. 1913.

4. Toksovan rippikirja vv. 1910 – 1924 (aakkollinen). Kansallisarkisto (Helsinki), OS 243.

Toksovan rippikirja vv. 1914 – 1928. Kansallisarkisto (Helsinki). OS 243-245.

5. Inkerin suomalaiset seurakunnat. Toimittanut Juuso Mustonen. Helsinki 1931. SKST 191.

Sama Juuso Mustosen kartoilla "Inkerin suomalaiset seurakunnat ja kylät" (1933 ja seur.).

6. Viljo Nissilä – Matti Salmela – Aino Sinisalo. Ethnologisches Ortschafts- und Dorfregister des finnischen Sprachgebiets. Studia Fennica 15. Helsinki 1970. SKS.

7. Inkeri, Toksova. Nimiarkisto (Helsinki).

8. Erklärender Text…

9. Venjoen rippikirja vv. 1927 – 1936. Kansallisarkisto (Helsinki). OS 450-451.

10. Карты Генерального Межевания. 1780.

11. Inkeri, Toksova. Nimiarkisto (Helsinki).

12. Tekijän kenttätiedot.

13. Переписная окладная книга по Новугороду Вотьской пятины. 7008 года. Вторая половина. Временник Московского общества истории древностей Российских. Книга 11. Москва, 1851.

14. Sama, s. 248, 249.

15. Sama, s. 235.

16. J. V. Ronimus. Novgorodin vatjalaisten viidenneksen verokirja v. 1500 ja Karjalan silloinen asutus. Historiallinen arkisto XX. Joensuussa 1906. s. 34.

17. Переписная окладная книга... s. 130, 138.

18. С. С. Гадзяцкий. Ижорская земля в начале XVII века. // Исторические записки, вып. 21. М., 1947. С. 3.

19. Переписная окладная книга... s. 244.

20. С. Герберштейн «Записки о Московии» // Россия XV—XVII вв. глазами иностранцев. Л. 1986. С.36.

21. Хендрик Мейнандер. История Финляндии. М. 2008. С. 5.

22. Сага о Ньяле. LXXXI // Исландские саги. Редакция, вступительная статья и примечания М. И. Стеблин-Каменского. М., 1956. С. 576.

23. В. Н. Татищев. История Российская. 1. Издательство АН СССР. М-Л, 1962. С. 304.

24. О. И. Сенковский. Примечания к Эймундовой саге. Собр. соч., т.5. СПб 1858.

25. М. Фасмер. Этимологический словарь русского языка. 4-е изд. Том 1. М. 2007. С. 276. Sana варяг.

26. В. Н. Татищев. Op.cit. С. 300.

27. В. Н. Татищев. Op.cit. С. 291.

28. В. Н. Татищев. Op.cit. С. 291-292.

29. Suomen Sanojen alkuperä. 3. 2001. Sana varas. S. 409.

30. Inkeri, asiakirjanimiä, paikannimet. Nimiarkisto (Helsinki).

31. Tekijän kenttätiedot.

32. Hydrografisk karta övfer Neva-Strömmen allt ifrån Nyenska Redden i Salt Sjön till Nöteborgs Redd i Ladoga-Sjön, med dess rättä Situation ochdjuplek, samt Grund och Banckar, observered uti Maj och Juni Månadei A 1701 af Carl Eldbergh.

33. М. Фасмер. Op.cit. С. 276. Sana варяг.

34. Вячеслав Егоров. Русская летопись о карелах. Петрозаводск 1930. С. 83.

35. Владимир Даль. Толковый словарь живого великорусского языка. Том 1. М – 1956. Sana варяг.

36. Tekijän kenttätiedot.

37.Suomen Sanojen alkuperä. 3, s. 408-409. Sanat vara ja varas.

38. sama

39. Tekijän kenttätietoja; myös sanakirjat (Nirvi, Tsvetkov).

40. С. А. Мызников. Русские говоры Обонежья. СПб, 2003. С. 83.

41. Viljo Nissilä. Suomen Karjalan nimistö. Joensuu 1975. s. 59

42. С. А. Мызников. Op.cit. С. 100.

43. С. А. Мызников. Op.cit. С. 121.

44. С. А. Мызников. Op.cit. С. 128-129.

45. М. Фасмер. Op.cit. С. 274. Слово варега.

46. Suomen Sanojen alkuperä. 3. S. 409. Sana varas.

Sanakirjat:

Inkeroismurteiden sanakirja. Toimittanut R. E. Nirvi. Helsinki 1971. SUS. Lexica societatis fenno-ugriae XVIII.

Vatjan kielen Kukkosin murteen sanakirja. Ainekset kerännyt Lauri Posti. Painokuntoon toimittanut Seppo Suhonen, Lauri Postin avustamana. Helsinki 1980- SUS. Lexica societatis fenno-ugriae XIX.

Dmitri Tsvetkov. Vatjan kielen Joenperän murteen sanasto. Toimittanut, käänteisanaston ja hakemiston laatinut Johanna Laakso. Helsinki 1995. SUS. Lexica societatis fenno-ugriae XXV.

A. Krjukov

Kiitän Irma Mullosta avusta toimituksessa

Miekkaansa suuteleva varjagi.
V. Zernovin kuva

IN MEMORIAM

Valoisa mies, joka sävelsi ja soitti inkeriläistä jatsia

85-vuotiaana meidät jätti yksi merkittävimmistä inkerinsuomalaisten kulttuurin vaikuttajista, jonka suuruutta ja arvoa emme vielä ole ymmärtäneet. Me muistamme hänen olleen mukana kokouksissa Petrovalla ja Tehvinässä Inkerin Liiton perustamisaikana jo vuonna 1988. Juhannusjuhlissa 1990-luvulla hän keskusteli inkeriläisestä jatsista. Mikä merkittävintä, hän myös antoi sen kuulua! Me emme vain ole pystyneet ymmärtämään, mitä meille esitettiin. Samaan aikaan, kun meitä houkutteli vanha perinne, hän oli kulkenut eteenpäin omia teitään. Hän oli ylevän kulttuurin ihminen. Sen sijaan me, jotka olimme hänen seurassaan, emme pystyneet nousemaan hänen tasolleen. Hän esitti uutta musiikkia, hän loi naiskuoron ja pani sen nimeksi Modernin inkeriläisen laulun kuoroyhtye. Hän oli oikea suomalainen ja hyvin sivistynyt mies. Ja kun moukat ja maallikot olivat häätäneet hänet Inkerin Liitosta, hän ei jäänyt selvittelemään välejään heidän kanssaan. Hän pääsi kuoroineen toimimaan osaksi Inkerin Kirkkoa ja myös omana itsenään.

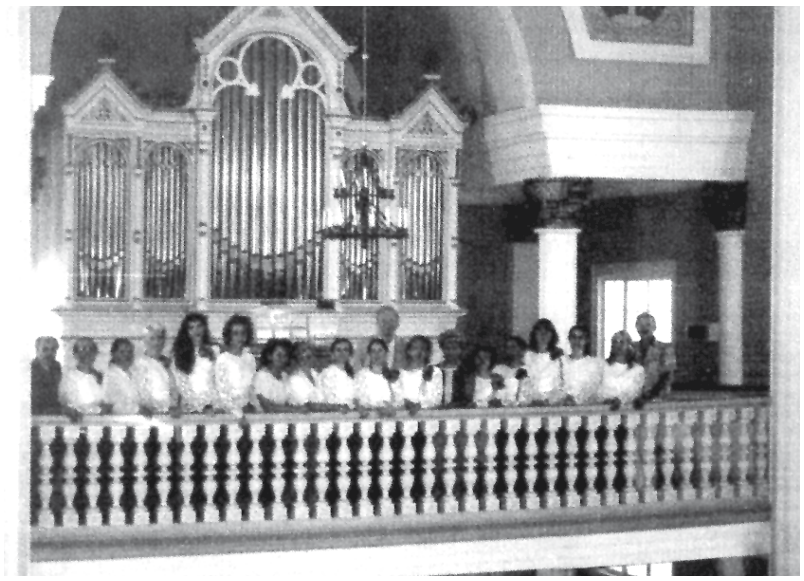

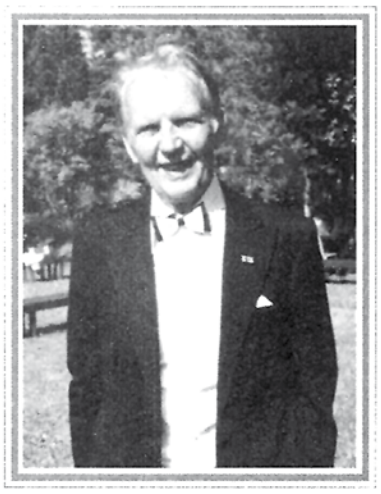

Oleg (Olavi) Romanov oli syntynyt 26. helmikuuta 1925 Tyrön kylässä kalastajan perheeseen. Hänen vanhempansa olivat kotoisin samasta kylästä. Isä oli ortodoksi Roman Romanov ja äiti luterilainen Liippo o.s. Huima. Sukutarinan mukaan Olavin vanhemmat tutustuivat kirkkojuhlassa. Kumpikin näet lauloi oman kirkkonsa kuorossa.

Musiikki innosti poika jo pienenä. Aina kun vapaa hetki koitti, hän hakeutui lähellä sijaitsevaan Tyrön kirkkoon, jossa kuunteli enonsa urunsoittoa. Hänen enonsa, Pietari Huima, toimi Tyrön seurakunnan lukkarina. Jo niihin aikoihin miehenalku kokeili eri soitimia.

Vuoden 1930 lopussa heidän perheensä leimattiin kulakiksi ja määrättiin karkotettavaksi kotikylästään. Heidän onnistui välttää karkotus pakenemalla Kalininin alueelle, jossa Oleg aloitti koulunkäyntinsä.

Vuonna 1937 heidän perheensä muutti lähemmäs Pietaria ja asettui Tosnan piirin Makarjevon kylään lähellä Ljubanin kaupunkia. Siellä vanhemmat tekivät töitä neuvostotilalla, ja poika jatkoi koulunkäyntiään.

Saksalaiset miehittivät heidän kotipaikkakuntansa vuoden 1941 lopussa. Elämä muuttui päivittäiseksi taisteluksi olemassaolosta. Vihdoin perhe joutui Viroon, Põlkkülaan ja sitten Kloogan leirille. Näillä leireillä olleet muistavat pitkän hanuria soittelleen pojan.

Heidän perheensä vietiin laivalla Suomeen vuoden 1943 lopussa monien inkerinsuomalaisten mukana. Siellä Olavi oli aluksi renkinä maatalossa ja myöhemmin lastaajana ja lämmityslaitteen hoitajana.

Sodan jälkeen Romanovien perhe palautettiin Neuvostoliittoon ja määrättiin asumaan Pihkovan alueelle Porhovan piiriin.

Lahjakkaasta pojasta kehittyi nopeasti pätevä muusikko, vaikkei hänellä ollutkaan alan koulutusta. Hän voitti musiikkikilpailun sodan päättymisvuonna 1945. Oleg huomattiin ja hänelle, itseoppineelle soittajalle, tarjottiin hanurikvartetin johtamista Pihkovan alueen nuorisoyhtyeessä. Hän otti tehtävän vastaan.

Tätä kesti vuoden. Jo seuraavan vuonna Oleg Romanov pääsi opiskelemaan Kazanin konservatorioon, josta valmistui vuonna 1951. Siellä hän perusti perheen. Hän jatkoi opiskeluaan Leningradin konservatoriossa ja valmistui viiden vuoden kuluttua sinfoniaorkesterin ja oopperan johtajan pätevyydellä.

Jo Leningradissa opiskeluaikana Romanov aloitti Pioneeripalatsin sinfoniaorkesterin taiteellisena johtajana. Tätä kesti kymmenen vuotta. Hän löysi itsensä kuitenkin aivan muualta. päädyttyään runsaan kahden vuosikymmen ajaksi, 1964–1987, Leningradin sirkuksen orkesterin johtajaksi. Hän muokkasi sirkusorkesterin sinfoniajatsia soittavaksi yhteyeeksi. Mitään vastaavaa silloisessa Neuvostoliitossa Romanovin toimialalla ei ole ollut. Maassa oli kymmeniä sirkusorkestereita, vaan ei ollut soinnultaan hänen johtamansa kaltaista. Se opittiin tuntemaan maan eri äärillä, koska Leningradin sirkus on kiertänyt maata laidasta laitaan. Romanovin orkesterin suosion kasvaessa myös virkavalta muisti hänet Venäjän Federaation ansioituneen taiteilijan arvonimellä vuonna 1979. Tämän arvonimen saamista on tukenut myös Romanovin opetustyö Leningradin konservatoriossa jo vuodesta 1974.

Oleg Romanovin toiminta suomalaisen kansallisen toiminnan hyväksi löysi uuden muodon hänen perustettuaan ISÄNMAA -nimisen Pietarin suomalaisten kulttuurikeskuksen vuonna 1989. Sen kautta hän yhdisti inkerinsuomalaisen sivistyneistön voimia.

Oleg Romanov oli ainoa Inkerin ammattisäveltäjä, joka näyttävästi edusti Inkerinmaan suomalaista musiikkikulttuuria. Hän oli säveltänyt kappaleita suomalaisten runoilijoiden sanoihin, sovittanut kansanlauluja ja säveltänyt klassista musiikkia. Modernin inkeriläisen laulun kuoroyhtye ensimmäisenä ja ainoana johtajana hän toimi noin 15 vuoden ajan.

Kyseessä oli itse asiassa herttainen naiskuoro. Sen ohjelmassa oli kirkollista musiikkia, kansanlaulujen sovituksia ja nykyaikaisia kappaleita. Teoksia esitettiin neljällä kielellä.

Ammattiesitys, tarkasti rakennettu ohjelma, omaperäiset teokset ja henkevät sovitukset tekivät sen yhtyen todenteolla ainutlaatuiseksi.

Vuosina 2000 – 2010 yhtye esiintyi aika harvaan. Oli erilaisia vaikeuksia, mm. harjoitustilojen puute.

Jokainen Oleg Romanovin tuntenut tunnusti hänen lahjansa, innostuksensa ja järjestelykykynsä. Häntä oli helppo lähestyä. Hän ei moittinut muita, eikä vaikeuttanut kanssaihmisten elämää. Hän eli kokonaan luomistyönsä innoittamana.

Tuttavat

Päätoimittaja **Aleksanteri Kirjanen**. Varatoimittajat **Antti Pyykkönen**, **Aleksei Krjukov**. Suomenkielisten tekstien oikolukijat **Nina Sultsi**, **Toivo Flink**. Murretekstien oikolukija **Mehmet Muslimov.** Kuvat **Vladimir Zernov**, **Herluf Bidstrup**. Taitto Kustannustalo Inkeri oy. Puh./faksi +7 812 234 86 54. Postiosoite: Venäjä 198215, Pietari, 4a-22-303, Professora Popova. Painettu kirjapainossa Inkeri kustannustalo oy, Pietari, Karpovka 5, rak. 22, h.401. Painosmäärä 500.

Газета зарегистрирована Северо-западным окружным территориальным управлением Министерства РФ по делам печати, телерадиовещания и средств массовых коммуникаций, свид. ПИ № 2-6048 от 9 июля 2002 года. Учредители: А. И. Кирьянен, В. И. Койванен, А. Ю. Пюккенен, А. А. Сыров. Главный редактор А. И. Кирьянен; заместители главного редактора А. Ю. Пюккенен, А. В. Крюков. Отпечатано ООО "Издательский дом "Инкери". Телефон/факс: (812) 234-86-54. Web: www.inkeriprint.ru. Адрес: 197376, СПб, ул. Проф. Попова, 4а, корп. 22, офис 303. Тираж: 800 экз. Заказ № 87. Цена договорная. Подписано в печать 23.12.2010 г., по графику - в 10.30, фактически - в 15.30.